

Міністерство освіти і науки України

Модельна навчальна програма

**«Історія України. 7—9 класи»
для закладів загальної середньої освіти**

(авт. Гісем О. В., Бойко В. І., Василенко Я. Л., Даниленко В. М., Мартинюк О. О.,
Охредько О. Е., Сирцова О. М., Тарасюк Т. Д.)

«Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»
(наказ Міністерства освіти і науки України від 27 листопада 2023 року № 1449)

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Курси «Історія України» для 7—9 класів є продовженням систематичного вивчення курсів історії в закладах загальної середньої освіти. Його особливостями є: по-перше, курс відповідає вимогам систематичного вивчення історії та громадянської освіти; по-друге, вивчення історичного матеріалу здійснюється в широких хронологічних межах — V— початок XX ст.; по-третє, матеріал укладено за хронологічним і змістово-логічним принципом; по-четверте, у курсах простежується вплив подій світової історії на події на теренах України, а також подій на теренах України на події світової історії; по-п'яте: події, які стосуються історії України, розглядаються з урахуванням територіальної цілісності України (або в кордонах сучасної України).

Модельна навчальна програма дає змогу викладати курс, дотримуючись однієї або декількох наукових історичних концепцій. Учитель/вчителька може самостійно обирати наукові концепції.

Модельна навчальна програма розроблена на основі Державного стандарту базової середньої освіти.

Освітньою метою курсу є сприяння формуванню в учнів та учениць загальнолюдських цінностей, а завдяки створенню в них уявлень про минуле людства та України, зокрема — розвитку почуття патріотизму й гідності, поваги до власного минулого та минулого інших народів, поваги до прав і свобод людини та визнання цінності верховенства права; ознайомлення з процесами формування та розвитку людського суспільства, взаємовідносин людини із суспільством і природою через осмислення минулого, сучасного та взаємозв'язку між ними й взаємовпливу.

Завдання курсу — продовжити формувати усвідомлене вивчення історії, дати необхідний поняттєвий апарат і навички дослідницької діяльності відповідно до вікових особливостей учнів та учениць. Крім того, курс покликаний формувати здатність до практичного використання, творчого втілення набутих компетентностей у повсякденному житті суспільства й особистості.

Для досягнення мети й реалізації завдання учні та учениці під час опрацювання курсів мають досягти таких обов'язкових результатів навчання:

1. Удосконалення історико-хронологічного мислення, орієнтації в історичному часі, встановленні причинно-наслідкових зв'язків між подіями, явищами й процесами, діяльністю людей та її результатами в часі, виявленні змін і тягlosti в житті суспільства.
2. Формування засад геопросторового мислення, орієнтації в соціально-історичному просторі, виявленні взаємозалежності в розвитку суспільства, господарства, культури й навколишнього середовища.
3. Формування ключових елементів критичного мислення, робота з різними джерелами інформації та формулювання історично обґрунтованих питань.
4. Системне мислення, виявлення взаємопов'язаності, взаємозалежності та взаємовпливу історичних подій, явищ, процесів, постатей у контексті відповідних епох; розуміння множинності трактувань минулого й сучасного та зіставлення їхніх інтерпретацій.
5. Усвідомлення ціннісного компонента: власної гідності, діяльність з урахуванням власних прав і свобод, повага до прав і гідності інших осіб, толерантність, протидія проявам дискримінації та нерівного ставлення.
6. Дотримання демократичних принципів, конструктивна взаємодія між учнями та ученицями й учителем/вчителькою.

Під час реалізації програми учні та учениці відповідно до Додатка 17 Державного стандарту базової середньої освіти, використовуючи змістовий потенціал курсу, мають продовжувати комплексно формувати такі **ключові компетентності**:

- вільне володіння державною мовою;
- здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами;
- математична компетентність;
- компетентності в галузі природничих наук, техніки і технологій;
- інноваційність;
- екологічна компетентність;
- інформаційно-комунікаційна компетентність;
- навчання впродовж життя;
- громадянська та соціальна компетентності;
- культурна компетентність;
- підприємливість і фінансова грамотність.

А також **предметні компетентності**:

- хронологічна компетентність, тобто вміння орієнтуватися в історичному часі, встановлювати близькі та далекі причинно-наслідкові зв'язки, розглядати суспільні явища в конкретно-історичних умовах, виявляти зміни й тяглість життя суспільства;
- просторова компетентність — уміння орієнтуватися в історичному просторі та знаходити взаємозалежність у розвитку суспільства, господарства, культури й природного довкілля;
- інформаційна компетентність — уміння працювати із джерелами історичної інформації, інтерпретувати зміст джерел, визначати їхню надійність, виявляти та критично аналізувати розбіжності в позиціях авторів джерел;
- логічна компетентність — уміння визначати й застосовувати теоретичні поняття для аналізу та пояснення історичних подій і явищ, ставити запитання та шукати відповіді, розуміти множинність трактувань минулого й зіставляти різні його інтерпретації;
- аксіологічна компетентність — уміння формулювати оцінку історичних подій та історичних постатей, суголосну до цінностей та уявлень відповідного часу або відповідної групи людей, осмислювати зв'язки між історією і сучасним життям.

В основу формування компетентностей учнів та учениць покладено:

- досвід і попередні знання учнів та учениць як здобувачів і здобувачок освіти;
- потреби учнів та учениць, що мотивують до навчання;
- знання та вміння учнів та учениць, набуті в освітньому середовищі (у школі, родині) та соціальних ситуаціях.

Спільними **вміннями для всіх ключових компетентностей** є:

- читати з розумінням;
- висловлювати власну думку усно й письмово;

- критично та системно мислити;
- творити;
- проявляти ініціативу;
- логічно обґрунтовувати позицію;
- конструктивно керувати емоціями;
- оцінювати ризики;
- приймати рішення;
- розв'язувати проблеми;
- співпрацювати з іншими.

Усі зазначені вміння інтегровані в основну частину програми.

Формулювання очікуваних результатів навчання в програмі посідає перше місце порівняно з формулюванням змісту навчального матеріалу і містить такі компоненти:

- знаннєвий;
- діяльнісний;
- ціннісний.

Крім того, курс має розвивати пізнавальний інтерес учнів та учениць до минулого через створення умов для активної взаємодії між ними та вчителем/вчителькою, адже постійне залучення учнівства до активної різноманітної діяльності може забезпечити реальне досягнення позитивних результатів.

Ціннісний компонент спрямований на формування учнів та учениць як повноцінних людей, які знають загальноновизнані правила поведінки, дотримуються їх у школі й поза школою, не байдужі до нехтування ними та реагують відповідно до можливостей. Вони орієнтують на рефлексію про принципи власної поведінки й поведінки інших людей, застосування вмінь розв'язувати світоглядні (ціннісні, моральні) конфлікти та робити відповідальний вибір.

У викладанні курсів пріоритетними є:

- формування інтересу до історії;
- набуття системних сучасних знань про факти, події, явища, тенденції в розвитку України та світу;
- розвиток історичного, критичного і творчого мислення, здатності розуміти загальний перебіг історичного процесу та проблеми, що постають перед країною і світом, уміти формулювати й обстоювати власні погляди;
- удосконалення базових методів дослідження історії в межах навчального курсу;
- ознайомлення зі світовими культурними надбаннями, зокрема із цінностями та історико-культурними традиціями українського народу;
- усвідомлення ключових соціальних процесів, що впливають на життя людей, бачення суспільних явищ у конкретно-історичних умовах;
- досягнення очікуваних результатів через діяльність (фронтальну, індивідуальну, групову, проєктну, творчу тощо).

Зміст курсів структурований за проблемно-тематичним принципом. Виклад історичного матеріалу відбувається лінійно. Проблематику історії України подано у світовому, а насамперед у європейському історичному контексті. Події всесвітньої історії — ключові, що найбільше впливали на подальший розвиток людства.

Організуючи освітній процес, учитель/вчителька має забезпечити диференціювання пропонувані видів діяльності залежно від здібностей і досягнень кожного учня/учениці шляхом зменшення або збільшення допомоги під час виконання завдань чи ускладнення (спрощення) завдань.

Ураховуючи зазначені пріоритети, курс має таку структуру.

Структура курсу «Історія України. 7 клас»

Повторення. Вступ

Розділ I. Велике розселення слов'янства. Зміна населення причорноморських степів

Розділ II. Становлення Київської держави. Русь

Розділ III. Русь у період розквіту. Початок децентралізації

Розділ IV. Землі-князівства Русі-України у XII—XIII ст.

Розділ V. Монгольська експансія. Королівство Руське

Розділ VI. Боротьба за спадщину Русі та Королівства Руського. Утворення Кримського ханату

Структура курсу «Історія України. 8 клас»

Повторення. Вступ

Розділ I. Українські землі у складі сусідніх держав. Люблінська унія

Розділ II. Релігійне життя. Братський рух. Берестейська церковна унія

Розділ III. Козацтво від боротьби за станові інтереси до творення держави

Розділ IV. Військо Запорозьке (Гетьманщина) та інші українські землі в другій половині XVII — на початку XVIII ст.

Розділ V. Розподіл українських земель між імперіями. Загибель Козацької держави та Кримського ханату

Структура курсу «Історія України. 9 клас»

Повторення. Вступ

Розділ I. Українські землі у складі Російської імперії наприкінці XVIII — у першій половині XIX ст.

Розділ II. Українські землі у складі Австрійської імперії наприкінці XVIII — у першій половині XIX ст.

Розділ III. Українські землі у складі Російської імперії в другій половині XIX ст.

Розділ IV. Українські землі у складі Австро-Угорщини в другій половині XIX ст.

Розділ V. Українські землі на початку XX ст.

Структура курсу дає змогу більш гнучкого поділу матеріалу на теми. У межах загальної річної кількості годин учитель/вчителька може самостійно визначати час для роботи над кожним розділом програми.

Успішність роботи вчителя/вчительки за пропонованою програмою перш за все залежатиме від уміння:

- налагодити творчу роботу учнів та учениць з орієнтацією на формування ключових і предметних компетентностей;
- підтримувати різнобічні інтереси й сталу пізнавальну активність учнів та учениць;
- забезпечити соціальну активність молодих людей як особистостей, їхню спрямованість на творчу діяльність.

Шляхи реалізації програми

- Реалізація курсу можлива в результаті використання активних та інтерактивних методів навчання.
- Учні та учениці мають поєднувати як урочну, так і позаурочну діяльність із використанням офлайн та онлайн засобів навчання.
- Реалізація програми враховує використання підручника та додаткових матеріалів, а також самостійний пошук інформації учнями та ученицями, у тому числі в інтернеті.
- Навчання має поєднувати індивідуальну роботу поряд із груповою в усіх формах (парна, малі та великі групи).
- Під час вивчення курсу доцільно активно використовувати дослідницьку роботу (як індивідуально, так і в групах), реалізовувати учнівські проекти.
- Курс поєднує теоретичну та практичну роботу шляхом проведення творчих і практичних робіт.
- Навчання має базуватися на позитивній атмосфері з урахуванням досвіду як дітей, так і педагогів.
- Особливу увагу під час вивчення курсу необхідно приділити розвитку критичного мислення на матеріалах минулого й сучасності.
- Доречним буде використання життєвих ситуацій, кейсів реальних подій за допомогою аналізу, рольових і ситуаційних ігор, форум-театру та інших методів.
- Діяльність учителя/вчительки не має обмежуватися тільки пропонованими методами, слід застосовувати й власні, експериментальні, творчі форми.

ОСНОВНА ЧАСТИНА ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

7 КЛАС

Очікувані результати навчання	Зміст навчального предмета/інтегрованого курсу	Види навчальної діяльності, орієнтовні приклади
Назва змістової лінії, розділу, теми/тематики		
ПОВТОРЕННЯ. ВСТУП		
Учень/учениця: <ul style="list-style-type: none"> • називає: хронологічні межі доби Середньовіччя 	Історія України як наука та навчальний предмет. Періодизація	Фронтальна робота: <ul style="list-style-type: none"> • розповідь та пояснення вчителя/вчительки;

<p>в історії України; видатних дослідників і дослідниць Середньовічної історії України та їхні відкриття;</p> <ul style="list-style-type: none"> • наводить приклади різних видів історичних джерел Середньовічної історії України; • формулює загальний зміст курсу історії України; • розуміє та пояснює визначення понять: «Середньовічна історія України», «літопис»; функцію історичної періодизації; • уміє знаходити потрібну інформацію в підручнику; • показує кордони сучасної України; • встановлює віддаленість і тривалість подій; • виокремлює основні підходи до періодизації історії України; • визначає риси/ознаки писемних і візуальних джерел Середньовічної історії України; • характеризує взаємозв'язок між історією України та всесвітньою історією 	<p>історії України. Доба Середньовіччя в історії України. Періодизація історії України. Хронологічні межі. Взаємозв'язок між історією України та всесвітньою історією. Джерела вивчення. Підручник — один з інструментів опрацювання курсу</p>	<ul style="list-style-type: none"> • бесіда вчителя/вчительки з класом; • виконання учнями та ученицями пізнавальних завдань; • дидактичні та інтерактивні ігри; • обговорення дискусійних проблем: «Розвитку яких людських якостей і цінностей сприятиме вивчення навчального предмета “Історія України”?»», «Якою є ваша позиція щодо того, чи потрібні знання із Середньовічної історії України сучасній українській молоді?»; • відвідування музеїв, виставок, археологічних пам'яток і пам'яток культури, тематичних парків, фестивалів реконструкції тощо (упродовж навчального року). <p>Індивідуальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • робота з ілюстративним наповненням підручника та іншим медіапродуктом (відео- та аудіоматеріали, 3D-моделі); • виконання завдань із використанням статичної та інтерактивної лінії часу; • розв'язання хронологічних задач; • поповнення словникового запасу відповідними новими поняттями й термінами. <p>Групова робота (у складі пар та/або малих груп):</p> <ul style="list-style-type: none"> • знайомство з особливостями будови підручника; • робота з навчальним текстом, додатками; • ознайомлення з алгоритмами підготовки навчальних проєктів (повідомлення, презентації, представлення результатів мінідосліджень тощо); • робота з додатковими джерелами: <ul style="list-style-type: none"> – підготовка повідомлень/презентацій за темою
---	--	---

		<p>на вибір: «Видатні дослідники й дослідниці Середньовічної історії України», «Пам'ятки доби Середньовіччя на території вашого населеного пункту або обраного вами регіону України».</p> <p>Диференціація:</p> <ul style="list-style-type: none"> робота з лінією часу та різними видами історичних джерел, історичними картами
<p>Розділ І. Велике розселення слов'янства. Зміна населення причорноморських степів</p>		
<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> називає хронологічні межі Великого розселення слов'янства, боротьби слов'ян з Аварським каганатом, утворення Хозарського каганату; основні пам'ятки, які засвідчують зазначені події; основні етапи змін населення степової частини України; розуміє та пояснює значення понять і термінів: «Велике розселення слов'янства», «воєнна демократія», «князь», «дружина», «підсічно-вогневе землеробство», «каганат», «каган», «язичництво», «воєнно-торговельний шлях», «факторія»; показує на історичній карті основні напрямки Великого розселення слов'янства, переселення слов'ян на Балкани, місця боротьби слов'ян з Аварським каганатом, переселення кочових народів (аварів, болгар, хозар), Візантійські володіння у Криму; визначає тяглість історичних процесів у період Великого розселення слов'янства, переселення слов'ян на Балкани, боротьби слов'ян з Аварським каганатом, утворення Хозарського каганату; розрізняє на ілюстративному матеріалі 	<p>Велике розселення слов'янства. Опанування Балканського півострова. Боротьба слов'ян з Аварським каганатом. Соціальна й політична організація. Господарське життя. Вірування.</p> <p>Східне слов'янство та його сусіди. Нормани (варяги). Шлях «із варягів у греки». Норманські факторії.</p> <p>Булгари (болгари). Велика Булгарія. Утворення Хозарського каганату. Боротьба Візантії за збереження контролю над Кримом</p>	<p>Фронтальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> розповідь та пояснення вчителя/вчительки; бесіда вчителя/вчительки з класом; виконання пізнавальних завдань; встановлення послідовності історичних подій за допомогою лінії часу та синхронності за допомогою хронологічних таблиць; колективні обговорення (дискусії) за темами: «Вплив Великого розселення слов'янства на подальший розвиток людських спільнот на теренах України», «Вплив подій у степовій частині України на розвиток людських спільнот на її лісостепових землях»; виконання письмових робіт (написання коротких есе); дидактичні ігри та інтерактивні вправи. <p>Індивідуальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> робота з ілюстративним наповненням підручника та іншим медіапродуктом; самостійне складання завдань: окремі запитання, опитувальники, кросворди, ребуси, тестові завдання тощо; поповнення словникового запасу відповідними

<p>історичні пам'ятки слов'янських і неслов'янських народів; відмінності розселення слов'янства в різних регіонах;</p> <ul style="list-style-type: none"> • характеризує виклики, що стояли перед людиною, людськими спільнотами в різних природних середовищах того часу; соціальну організацію та господарське життя людей періоду Великого розселення слов'янства; боротьбу Візантії за володіння в Криму; • висловлює власну думку щодо значення для подальшого розвитку регіону Великого розселення слов'янства; виникнення передумов для державності в давніх слов'ян як результату їхнього розселення, господарського й культурного розвитку 		<p>новими поняттями й термінами;</p> <ul style="list-style-type: none"> • складання ментальних карт, «асоціативних кушів», інтерактивних робочих листів тощо; • визначення віддаленості, тривалості одних подій, явищ, процесів щодо інших за допомогою хронологічних задач. <p>Групова робота (у складі пар та/або малих груп):</p> <ul style="list-style-type: none"> • взаємодія учнів та учениць у складі пар або малих груп (взаємоопитування, діалоги й репліки для коміксів про життя тогочасного населення українських земель, робота з речовими джерелами тощо); • робота з додатковими джерелами: <ul style="list-style-type: none"> – підготовка повідомлень/презентацій за темою на вибір: «Життя та заняття східнослов'янських спільнот на українських землях» тощо; – добір експонатів для віртуального музею «Велике розселення слов'янства», «Аварський, Булгарський і Хозарський каганати», «Перше Болгарське царство»; – мінідослідження «Боротьба Візантії за збереження контролю над Кримом». <p>Диференціація:</p> <ul style="list-style-type: none"> • вправи на створення коротких повідомлень для соціальної мережі на обрану історичну тематику; • вправи для роботи з історичною (контурною) картою різного рівня складності з проявами історичного мислення
<p>Практична робота</p>		
<p>Узагальнення і контроль за розділом</p>		

Розділ II. Становлення Київської держави. Русь

Учень/учениця:

- **називає** ймовірний час заснування Києва, переселення угрів, початку правління норманської династії в Києві, роки походів київських князів на Константинополь, правління Олега, Ігоря, Ольги, Святослава;
- **розрізняє** етнічні й державотворчі процеси;
- **наводить приклади** реформ, проведених княгинею Ольгою, походів на Константинополь князів Олега, Ігоря;
- **пояснює** теорії походження назви Русь, мету походів київських князів; роль шляху «із варягів у греки» у формуванні Русі, особливості князівської влади в період становлення Русі;
- **описує** систему управління та склад населення Русі;
- **розуміє** відмінності понять «Русь», «Руська земля»;
- **позначає** на карті основні напрямки розселення літописних східнослов'янських племен на теренах України, походів київських князів, шлях «із варягів у греки», місця основних битв;
- **розпізнає** та описує зміни кордонів Русі в IX—X ст.;
- **використовує** інформацію з історичних і географічних карт, іншого умовно-графічного матеріалу для опису та характеристики цих подій, явищ, процесів;
- **розуміє, пояснює та застосовує** поняття й терміни: «союз племен», «етнічні процеси», «державотворчі процеси», «держава», «племінні княжіння», «данина», «полюддя», «Русь»,

Етнічні й державотворчі процеси у східного слов'янства у VIII—IX ст. Місто Київ — центр об'єднання східного слов'янства. Київське князівство. Князь Аскольд. Походження назви Русь. Руська земля. Київська Русь. Початок правління норманської династії Рюриковичів у Києві. Князь Олег. Походи на Константинополь. Переселення угрів. Доля слов'янського населення Закарпаття. Князь Ігор. Відносини з печенігами. Походи на Константинополь і Кавказ. Полюддя. Реформи княгині Ольги. Розширення кордонів Русі. Боротьба з Хозарським каганатом. Болгарські походи князя Святослава. Система управління та склад населення Русі. Міста й міське життя

Фронтальна робота:

- розповідь та пояснення вчителя/вчительки, бесіда з класом;
- дидактичні ігри та інтерактивні вправи;
- колективні обговорення (дискусія) за темами: «Роль шляху “із варягів у греки” у формуванні Русі», «Чи усунули загрозу зі степу перемоги князя Святослава над Хозарським каганатом?», «Чому в Києві у 882 р. відбулася зміна династії?», «Якою мірою людина в Русі могла впливати на життя своєї громади й держави?», «Чи можна вважати, що людина в Русі була достатньою мірою захищена?»;
- виконання письмових робіт (написання коротких есе);
- опрацювання ілюстративного ряду підручника, перегляд та аналіз тематичних навчальних фільмів і відеоматеріалів, презентацій, 3D-моделей.

Індивідуальна робота:

- виконання вправ на визначення причин, приводу, результатів і наслідків історичної події, явища або процесу;
- розрізнення фактів і суджень у запропонованому тексті/уривку з історичного джерела;
- виконання вправ із добору інформації за заданими критеріями за допомогою визначених пошукових систем;
- наведення прикладів ключових історичних пам'яток, складання їхнього опису за зображенням;
- складання завдань: окремі запитання, опитувальники, кросворди, ребуси;
- поповнення словникового запасу новими

<p>«внутрішня політика», «зовнішня політика», «реформи»;</p> <ul style="list-style-type: none"> • встановлює послідовність правління київських князів; • визначає та характеризує складові внутрішньої і зовнішньої політики Олега, Ігоря, Ольги та Святослава; • виявляє та розрізняє причини й привід придушення повстання деревлян княгинєю Ольгою; • дає характеристики змісту основних подій і явищ, а також історичним персоналіям (Аскольд, Олег, Ігор, Ольга, Святослав) із використанням інформації з різних джерел, зокрема, відео- та аудіоматеріалів, матеріалів музейних експозицій; • встановлює та характеризує причини, результати й наслідки походів київських князів; • визначає вплив природно-кліматичних умов навколишнього середовища на господарство та спосіб життя східного слов'янства; • оцінює роль відносин із Візантійською імперією в розвитку Русі; • висловлює власну думку щодо можливості людини в Русі впливати на життя своєї громади й держави 		<p>відповідними поняттями й термінами;</p> <ul style="list-style-type: none"> • складання хронологічних таблиць, ментальних карт, «асоціативних куштів» тощо. <p>Групова робота (у складі пар та/або малих груп):</p> <ul style="list-style-type: none"> • виконання дидактичних вправ з орієнтування в історичному часі та просторі; • виконання завдань у межах дослідницької діяльності (робота з текстовими та візуальними джерелами, хронологічними й синхроністичними таблицями, контурними картами); • робота з додатковими джерелами: <ul style="list-style-type: none"> – підготовка повідомлень/презентацій за темою (на вибір): «Розселення літописних східнослов'янських племен на теренах України», «Полюддя київських князів», «Походи київських князів на Константинополь», «Роль відносин із Візантійською імперією для розвитку Русі», «Оцінювання внеску в розбудову Русі її перших правителів», «Вплив природно-кліматичних умов на господарство та спосіб життя східного слов'янства» тощо; – добір експонатів для віртуального музею «Давній Київ», «Розвиток сіл Русі», «Руські міста», «Населення Русі IX—X ст.»; – укладання екскурсійного/туристичного маршруту (на вибір): «Походи князя Святослава», «Княгиня Ольга в Константинополі», «Таємниці Давнього Києва», «Мандрівка з іноземними купцями землями Русі IX—X ст.» тощо; – порівняльні мінідослідження «Перші київські князі», «Норманські факторії на теренах України». <p>Диференціація:</p>
--	--	---

		<ul style="list-style-type: none"> • різнорівневі практичні дидактичні завдання; • вправи для роботи з історичною (контурною) картою різного рівня складності з проявами історичного мислення
Практична робота		
Узагальнення і контроль за розділом		
Розділ III. Русь у період розквіту. Початок децентралізації		
<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • називає роки правління князів Володимира Великого, Ярослава Мудрого, Володимира Мономаха та Мстислава Великого; період правління Ярославичів; роки Вишгородського, Любецького та інших з'їздів князів, хрещення Володимира Великого; хронологічні межі періоду розквіту Русі; час утвердження християнства як державної релігії, запровадження перших писаних законів; • розрізняє особливості культурного розвитку Русі; • наводить приклади зразків іконопису, живопису, архітектури, світської літератури, усної народної творчості Русі періоду її розквіту; • пояснює мету «шлюбної дипломатії» Володимира Великого і Ярослава Мудрого»; сутність печенізької та половецької загрози; роль громадського простору, народного віча, з'їздів князів; • описує особливості правового статусу різних вільних верств суспільства, рабів; систему освіти періоду розквіту Русі; • позначає на карті ключові історико-географічні об'єкти, події періоду, зміни кордонів, напрямки 	<p>Правління князя Володимира Великого. Розширення кордонів Русі. Хрещення. Християнізації Русі.</p> <p>Започаткування «шлюбної дипломатії».</p> <p>«Змієві вали». Печеніги.</p> <p>Правління Ярослава Мудрого. «Руська правда». Завершення боротьби з печенігами. Боротьба за Червенські міста. Розбудова Києва. Династичні зв'язки з європейськими правителями. Князівська влада та церква. Соціальні групи.</p> <p>Правління Ярославичів. Торки. Половецька загроза. З'їзди князів (снеми): Вишгородський, Любецький та інші. Початок децентралізації. Князівські уділи.</p> <p>Правління Володимира Мономаха та Мстислава Великого. Зовнішньополітичні відносини.</p>	<p>Фронтальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розповідь та пояснення вчителя/вчительки; • евристична бесіда вчителя/вчительки з класом; • одночасне виконання учнями та ученицями пізнавальних завдань під керівництвом учителя/вчительки; • колективні обговорення (дискусія) за темами: «Роль "шлюбної дипломатії" Володимира Великого і Ярослава Мудрого для утвердження Русі», «Чи передбачала рівноправ'я "Руська правда"?», «Чи можна Русь визначати як ранню імперію?», «Результати та значення з'їздів князів», «Печенізька й половецька загрози: чи реальною була небезпека?»; • виконання письмових робіт (написання коротких есе); • дидактичні ігри та інтерактивні вправи; • опрацювання ілюстративного ряду підручника, перегляд тематичних навчальних і документальних фільмів, відеоматеріалів, презентацій, 3D-моделей. <p>Індивідуальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • виконання вправ на визначення причин, приводу, результатів і наслідків історичної події, явища або процесу;

<p>набігів половців і походи проти них руських князів, межі уділів; використовує інформацію з історичних і географічних карт, іншого умовно-графічного матеріалу для опису та характеристики цих подій, явищ, процесів;</p> <p>розуміє, пояснює та застосовує поняття й терміни: «Руська правда», «віче», «великий київський князь», «Змієві вали», «Червенські міста», «тріумвірат», «дуумвірат», «з'їзд князів (снем)», «кирилиця», «берестяна грамота», «ікона», «мозаїка», «книжкова мініатюра», «графіті», «фреска», «бояри», «вотчина», «шлюбна дипломатія», «митрополія», «собор», «смерди», «закупи», «рядовичі», «холопи», «челядь», «децентралізація», «уділ», «удільний князь»;</p> <ul style="list-style-type: none"> • встановлює послідовність правління київських князів; • визначає та характеризує складові внутрішньої і зовнішньої політики Володимира Великого, Ярослава Мудрого, Володимира Мономаха, Мстислава Великого; • дає характеристики змісту основних подій і явищ, а також історичним персоналіям (Володимир Великий, Ярослав Мудрий, Анна Ярославна, Ізяслав Ярославич, Святослав Ярославич, Всеволод Ярославич, Євпраксія Всеволодівна, Анна (Янка) Всеволодівна, Володимир Мономах, Мстислав Великий, Іларіон, Нестор, Алімпій, Антоній Печерський) із використанням інформації з різних джерел, зокрема, відео- та аудіоматеріалів, матеріалів музейних експозицій; • встановлює та характеризує причини, результати й наслідки християнізації Русі, з'їздів 	<p>Культура Русі. Мова. Писемність. Освіта. Усна народна й музична творчість. Архітектура та образотворче мистецтво</p>	<ul style="list-style-type: none"> • розрізнення фактів і суджень у запропонованому тексті/уривку з історичного джерела; • виконання вправ із добору інформації за заданими критеріями за допомогою визначених пошукових систем; • наведення прикладів визначних історичних пам'яток, складання їхнього опису за зображенням; • складання системи завдань за розділом, хронологічних таблиць, ментальних карт, «асоціативних кущів» тощо; • опрацювання нових понять і термінів. <p>Групова робота (у складі пар та/або малих груп):</p> <ul style="list-style-type: none"> • виконання дидактичних вправ з орієнтування в історичному часі та просторі; • виконання завдань у межах дослідницької діяльності (робота з текстовими та візуальними джерелами, хронологічними та синхроністичними таблицями, контурними картами); • робота з додатковими джерелами: <ul style="list-style-type: none"> – підготовка повідомлень/презентацій за темою (на вибір): «Християнізація Русі», «“Руська правда”: головні принципи», «Пам'ятки Давнього Києва» тощо; – добір експонатів для віртуального музею «Русь християнська»; – укладання екскурсійного/туристичного маршруту (на вибір): «Похід князя Володимира на Корсунь», «Місто Володимира», «Місто Ярослава», «Загадки Софії Київської» тощо; – порівняльні мінідослідження «Хрещення Русі та держав Центрально-Східної та Південної Європи», «Язичництво і християнство», «Русь від
---	---	---

<p>князів; причини піднесення та поступового занепаду Русі;</p> <ul style="list-style-type: none"> • визначає вплив природно-кліматичних умов навколишнього середовища на містобудування Русі; • порівнює, встановлює спільні та особливі риси «Руської правди» та «салічних правд»; • формулює історичне значення поширення християнства, запровадження писаних законів і проведення князівських з'їздів та початку процесу децентралізації; • оцінює роль християнізації Русі у зміцненні влади князів, зростанні її авторитету на міжнародній арені, розвитку освіти й культури; культурний, історичний спадок Русі; <p>наводить аргументи на користь або спростування тези про ранньоімперський характер Русі; висловлює власну думку, чому правління Володимира Великого та Ярослава Мудрого визначають як період розквіту Русі</p>		<p>Володимира Великого до Мстислава Великого: етапи розвитку».</p> <p>Диференціація:</p> <ul style="list-style-type: none"> • різнорівневі практичні дидактичні завдання; • вправи для роботи з історичною (контурною) картою
<p>Практична робота</p>		
<p>Узагальнення і контроль за розділом</p>		
<p>Розділ IV. Землі-князівства Русі-України у XII—XIII ст.</p>		
<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • називає дати першої письмової згадки назви Україна, об'єднання Волинського й Галицького князівств; час втрати Києвом провідної ролі серед княжих міст Русі, створення «Слова о полку Ігоревім»; • називає видатних удільних князів; приклади зразків іконопису, архітектури, світської літератури періоду; 	<p>Причини політичного дроблення. Київське, Чернігівське, Переяславське, Волинське й Галицьке князівства: основні події політичного життя та відносин із сусідніми державами. Суперництво князів за Київ. Назва Україна». Руські князі й половці.</p>	<p>Фронтальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розповідь та пояснення вчителя/вчительки; • бесіда вчителя/вчительки з класом; • одночасне виконання учнями та ученицями пізнавальних завдань; • колективні обговорення (дискусія) за темами: «Причини політичного дроблення Русі-України», «Руські князі й половці: союзники чи вороги?», «Наслідки суперництва за Київ між руськими

<ul style="list-style-type: none"> • називає та показує на карті основні земельно-князівства, що сформувалися на українських землях, регіональні культурні центри; • виокремлює періоди відносин між половцями та руськими князівствами; • розповідає про взаємозв'язки руських князів і половців; • розрізняє особливості розвитку окремих земельно-князівств, володінь Візантії в Криму; взаємозв'язки між землями Русі-України; • розуміє та пояснює роль Києва як релігійного, господарського центру та причини його занепаду як політичного центру; • пояснює, чому князю Роману Мстиславичу вдалося перетворити Волинь на один із центрів об'єднання земельно-князівств; • розуміє, пояснює та застосовує поняття й терміни: «політичне дроблення», «роздробленість», «Україна», «Русь-Україна», «землі-князівства»; • описує основні політичні зміни періоду політичного дроблення, події, пов'язані із суперництвом князів за Київ; • встановлює послідовність піднесення окремих земельно-князівств; • показує на історичній карті основні події періоду; порівнює інформацію з різних карт, визначає її повноту; • дає характеристику історичним персоналіям (Володимир Глібович, Ярослав Осмомисл, Роман Мстиславич) із використанням інформації з різних джерел, зокрема, відео- та аудіоматеріалів, матеріалів музейних експозицій; формулює власні 	<p>Об'єднання Волинського й Галицького князівств Романом Мстиславичем.</p> <p>Господарський і культурний розвиток князівств. Формування регіональних культурних центрів.</p> <p>Візантійські володіння в Криму</p>	<p>князями»;</p> <ul style="list-style-type: none"> • виконання письмових робіт (написання коротких есе); • дидактичні та інтерактивні ігри; • визначення віддаленості, тривалості одних подій, явищ, процесів щодо інших за допомогою лінії часу та хронологічних таблиць; • перегляд навчальних і документальних фільмів, презентацій, 3D-моделей. <p>Індивідуальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • виконання вправ на визначення причин, приводу, результатів і наслідків історичної події, явища або процесу; • розрізнення фактів і суджень у запропонованому тексті/уривку з історичного джерела; • підготовка короткого повідомлення на задану вчителем/вчителькою тему; • наведення прикладів ключових історичних пам'яток, складання їхнього опису за зображенням, порівняння подібних пам'яток із різних регіонів; • складання завдань: окремі запитання, опитувальники, кросворди, ребуси тощо; • поповнення словникового запасу відповідними поняттями й термінами; • складання хронологічних таблиць, ментальних карт, «асоціативних куштів», діаграм, фотоальбомів пам'яток тощо. <p>Групова робота (у складі пар та/або малих груп):</p> <ul style="list-style-type: none"> • робота з історичними джерелами або добір джерел для опису історичних подій, явищ і процесів
---	--	---

<p>судження про вчинки історичних осіб;</p> <ul style="list-style-type: none"> • з'ясовує чинники, що вплинули на господарський і культурний розвиток князівств; <p>причини та наслідки політичного дроблення Русі-України; причини зміни у статусі земель-князівств;</p> <ul style="list-style-type: none"> • характеризує господарське та політичне життя земель-князівств Русі-України у XII—XIII ст.; • формулює історичне значення періоду дроблення; • займає позицію та висловлює власну думку з теми «Руські князі й половці: союзники чи вороги» 		<p>(створення канбан-дошки);</p> <ul style="list-style-type: none"> • вправа на визначення пріоритетів та формування демократичних цінностей; • робота з додатковими джерелами: <ul style="list-style-type: none"> – підготовка повідомлень/презентацій про одне з князівств, «Слово о полку Ігоревім»; – добір експонатів для віртуального музею (на вибір): «Русь-Україна у XII—XIII ст.», «Видатні князі Русі-України»; – складання екскурсійного/туристичного маршруту (на вибір): «Русь-Україна: княжі міста»; – мінідослідження «Руські князі й половці»; • підготування стрічки новин про події періоду. <p>Диференціація:</p> <ul style="list-style-type: none"> • вправи різного рівня складності з визначення історичної постаті, аналізу історичного джерела; пошук та розрізнення первинних і вторинних джерел на задану тему; • розрізнення фактів і суджень у запропонованому науково-популярному тексті; • створення повідомлення для соціальної мережі на обрану історичну тематику; • створення образу (словесного, візуального) обраної історичної події; • вправи для роботи з історичною (контурною) картою
Практична робота		
Узагальнення і контроль за розділом		
Розділ V. Монгольська експансія. Королівство Руське		
Учень/учениця:	Підготовка та здійснення Західного	Фронтальна робота:

<ul style="list-style-type: none"> • називає хронологічні межі Західного походу монголів, існування Королівства Руського, дату битви під Ярославом, захоплення Києва монголами; • виокремлює період зверхності монголів над князівствами на українських землях; установлює послідовність захоплення монголами князівств; • розповідає про оборону Києва 1240 р., видатні пам'ятки культури Галицько-Волинської держави; взаємозв'язки Королівства Руського із сусідніми князівствами, державами, Папою Римським; • визначає основні наслідки Західного походу монголів для українських земель; • пояснює особливості залежності земель Русі від монголів; чому Галицько-Волинську державу вважають продовжувачем традицій Русі-України; особливості воєнної реформи Данила Романовича; зміни у відносинах між Галицько-Волинською державою та Золотою Ордою; • розпізнає на ілюстративному матеріалі пам'ятки культури Королівства Руського; • розуміє, пояснює та застосовує поняття й терміни: «експансія», «король», «ярлик», «баскак»; • позначає на карті історичні події та об'єкти, перебіг подій, явищ, процесів періоду Королівства Руського, зміни його меж; використовує інформацію з історичних і географічних карт, іншого умовно-графічного матеріалу для опису та характеристики цих подій, явищ, процесів; • дає характеристику історичним персоналіям (Данило і Василько Романовичі, Лев Данилович, Володимир Василькович, Юрій I Львович) із 	<p>походу монголів. Битви, облоги міст, жертви й руйнування. Особливості підпорядкування руських князів Золотій Орді (Улусу Джучі).</p> <p>Данило та Василько Романовичі. Королівство Руське. Відносини із сусідніми державами, князівствами. Спроба позбутися залежності від Золотої Орди. Соціальний і господарський розвиток. Болохівська земля. Місто Холм.</p> <p>Волинь і Галичина за наступників короля Данила.</p> <p>Писемність, освіта. Особливості літописання. Архітектура. Образотворче мистецтво</p>	<ul style="list-style-type: none"> • розповідь та пояснення вчителя/вчительки; • бесіда вчителя/вчительки з класом; • дидактичні ігри та інтерактивні вправи; • колективні обговорення (дискусія) за темами: «Наслідки походів монголів на руські князівства», «Особливості відносин Королівства Руського та Золотої Орди», «Особливості культурного розвитку Галицько-Волинської держави»; • виконання письмових робіт (написання коротких есе, репортаж); • опрацювання ілюстративного ряду підручника, перегляд тематичних навчальних, документальних, художніх фільмів і відеоматеріалів, презентацій, 3D-моделей із подальшим обговоренням. <p>Індивідуальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • виконання вправ на визначення причин, приводу, результатів і наслідків історичної події, явища або процесу; • розрізнення фактів і суджень у запропонованому тексті/уривку з історичного джерела; • добір інформації за заданими критеріями (проектна діяльність) за допомогою визначених пошукових систем; • завдання на розпізнавання історичних пам'яток, складання їхнього опису за зображенням; • складання завдань: окремі запитання, опитувальники, кросворди, ребуси; • термінологічний диктант; • складання хронологічних таблиць, ментальних карт, «асоціативних кущів», структурно-логічних схем, картосхем тощо.
--	--	---

<p>використанням інформації з різних джерел, зокрема, відео- та аудіоматеріалів, матеріалів музейних експозицій; формулює власні судження про вчинки історичних осіб;</p> <ul style="list-style-type: none"> • характеризує політичний, суспільний устрій, господарський розвиток Галицько-Волинської держави, кочового населення причорноморських степів; • виокремлює причини піднесення та занепаду Галицько-Волинської держави, передумови й причини коронації князя Данила; • порівнює та визначає сильні й слабкі сторони війська руських князів і монголів; • оцінює роль Данила і Василька Романовичів у розвитку держави; • формулює історичне значення створення Королівства Руського; • висловлює власну думку щодо коронації Данила Романовича, наслідків залежності руських князівств від Золотої Орди 		<p>Групова робота (у складі пар та/або малих груп):</p> <ul style="list-style-type: none"> • виконання дидактичних вправ з орієнтування в історичному часі та просторі; • спільне виконання завдань у межах дослідницької діяльності (робота з текстовими й візуальними джерелами, хронологічними та синхроністичними таблицями, контурними картами); • робота з додатковими джерелами: <ul style="list-style-type: none"> – підготовка повідомлень/презентацій за темою (на вибір): «Золота Орда», «Королівство Руське», «Данило і Василько Романовичі» тощо; – добір експонатів для віртуального музею «Галицько-Волинська держава»; – укладання екскурсійного/туристичного маршруту (на вибір): «Пам'ятки архітектури Галицько-Волинської держави», «Битви Данила Романовича», «Оборона Києва 1240 р.» тощо; – порівняльні мінідослідження «Нашадки Данила Романовича», «Військо руських князів і монголів: сильні й слабкі сторони». <p>Диференціація:</p> <ul style="list-style-type: none"> • різнорівневі практичні дидактичні завдання; • створення портфолію; • вправи для роботи з історичною (контурною) картою різного рівня складності з проявами історичного мислення
<p>Практична робота</p>		
<p>Узагальнення і контроль за розділом</p>		
<p>Розділ VI. Боротьба за спадщину Русі та Королівства Руського. Утворення Кримського ханату</p>		

<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • називає час утворення Великого князівства Литовського; дати битви на Синіх Водах, підписання Кревської унії, правління Вітовта, битви на річці Ворскла, Грюнвальдської битви, Луцького з'їзду монархів, Вількомирської битви, битви під Оршею, московсько-литовських війн, початку боротьби з Московською державою за спадщину Русі, утворення Кримського ханату та підпорядкування його Османській імперії; хронологічні межі підпорядкування українських земель сусіднім державам; установлює послідовність зазначених подій; демонструє знання перебігу подій, явищ, процесів у часі в межах теми; • розповідає про процес дезінтеграції Монгольської імперії та виникнення Кримського ханату й Дикого Поля, включення Буковини до складу Молдавського князівства; спроби утворення Великого князівства Руського, поширення влади Московської держави на українські землі; князівство Феодоро; виступи руської православної знаті за свої права; поширення впливу католицької церкви та поділ Київської митрополії; • визначає основний зміст Кревської унії; • з'ясовує вплив православної церкви на культурне життя на українських землях; • пояснює причини появи генуезьких колоній у Криму; • розуміє, пояснює та застосовує поняття й терміни: «ясир», «магдебурзьке право», «магістрат», «шляхта», «рицарі», «унія», «Дике Поле», «уходники», «цехи», «гільдії»; 	<p>Утворення Великого князівства Литовського та розширення його кордонів на схід і південь. Битва на Синіх Водах. Початок боротьби з Московською державою за спадщину Русі.</p> <p>Згасання династії Романовичів. Боротьба Польського, Угорського королівств і Великого князівства Литовського за спадщину Королівства Руського.</p> <p>Кревська унія та її наслідки. Правління Вітовта. Битва на річці Ворскла. Грюнвальдська битва. Розширення кордонів Великого князівства Литовського до Чорного моря. Луцький з'їзд монархів.</p> <p>Спроба утворення Великого князівства Руського. Вількомирська битва та її наслідки. Київське й Волинське удільні князівства. Виступи руської православної знаті за свої права.</p> <p>Інкорпорація (входження) Галичини й Західного Поділля до Польського королівства.</p> <p>Закарпаття у складі Угорського королівства. Федір Коріатович. Шипинська земля (Північна</p>	<p>Фронтальна робота:</p> <p>розповідь та пояснення вчителя/вчительки, бесіда з класом;</p> <ul style="list-style-type: none"> • виконання учнями й ученицями пізнавальних завдань та інтерактивних вправ під керівництвом учителя/вчительки; • колективні обговорення (дискусія) за темами: «Чи було Велике князівство Литовське литовсько-руською державою?», «Кревська унія та її наслідки для українських земель», «Московська експансія на українські землі»; • виконання письмових робіт (написання коротких есе); • опрацювання ілюстративного ряду підручника, перегляд тематичних і документальних навчальних фільмів, відеоматеріалів, презентацій, 3D-моделей; • визначення віддаленості, тривалості одних подій, явищ, процесів щодо інших за допомогою лінії часу та хронологічних таблиць. <p>Індивідуальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • виконання вправ на визначення причин, приводу, результатів і наслідків історичної події, явища або процесу; • розрізнення фактів і суджень у запропонованому тексті/уривку з історичного джерела; • виконання вправ із добору інформації за заданими критеріями за допомогою визначених пошукових систем; • наведення прикладів ключових історичних пам'яток, складання їхнього опису за зображенням; • опанування нових понять і термінів за допомогою складання системи запитань,
--	--	--

<ul style="list-style-type: none"> • позначає на карті історичні події та об'єкти, перебіг подій, явищ, процесів, зазначених у темі; територіальні зміни, пов'язані з розширенням кордонів Великого князівства Литовського на схід та південь, інкорпорації Галичини й Західного Поділля до Польського королівства, московської територіальної експансії на українські землі; Закарпаття у складі Угорського королівства; використовує інформацію з історичних і географічних карт, іншого умовно-графічного матеріалу для опису та характеристики цих подій, явищ, процесів; • дає характеристику історичним персоналіям (Юрій II Болеслав, Костянтин Іванович Острозький, Юрій Котермак (Дрогобич), Хаджі Герай, Менглі Герай, Любарт Гедимінович, Ольгерд, Вітовт, Свидригайло) із використанням інформації з різних джерел, зокрема, відео- та аудіоматеріалів, матеріалів музейних експозицій; формулює власні судження про вчинки історичних осіб; • порівнює та встановлює відмінності польської та литовської влади на українських землях; • виокремлює причини, перебіг подій і наслідки турецько-татарських набігів на українські землі; причини підпорядкування українських земель сусіднім державам; передумови й причини поділу Київської митрополії; • характеризує політичний, суспільний устрій та господарське життя князівства Феодоро та Кримського ханату; культурний та історичний спадок періоду; соціально-політичне становище шляхти як привілейованого стану; • формулює історичне значення Кревської унії; 	<p>Буковина) у складі Молдавського князівства.</p> <p>Становий устрій суспільства. Поширення магдебурзького права. Ремісничі цехи й торговельні гільдії. Місто Львів. Формування привілейованого стану — шляхти.</p> <p>Московська експансія на українські землі. Московсько-литовські війни. Чернігово-Сіверщина. Костянтин Острозький. Битва під Оршею.</p> <p>Релігійне життя. Поширення впливу католицької церкви. Поділ Київської митрополії.</p> <p>Культурне життя на українських землях. Повсякдення.</p> <p>Генуезькі колонії в Криму. Князівство Феодоро.</p> <p>Утворення Кримського ханату. Підпорядкування його Османській імперії. Суспільний устрій. Пам'ятки культури. Війни з Московською державою. Утворення Дикого Поля.</p> <p>Рідний край за доби Середньовіччя</p>	<p>опитувальників, кросвордів, ребусів;</p> <ul style="list-style-type: none"> • складання синхроністичних таблиць, структурно-логічних схем, «асоціативних кушів» тощо. <p>Групова робота (у складі пар та/або малих груп):</p> <ul style="list-style-type: none"> • виконання дидактичних вправ з орієнтування в історичному часі та просторі; • виконання завдань у межах дослідницької діяльності (робота з текстовими й візуальними джерелами, хронологічними та синхроністичними таблицями, контурними картами); • робота з додатковими джерелами: <ul style="list-style-type: none"> – підготовка повідомлень/презентацій за темою (на вибір): «Битва на Синіх Водах та її наслідки», «Московсько-литовські війни», «Магдебурзьке право на українських землях», «Кримський ханат», «Релігійне життя на українських землях» тощо; – добір експонатів для віртуального музею «Повсякдення кінця XIV — початку XVI ст.»; – укладання екскурсійного/туристичного маршруту (на вибір): «Замки і фортеці України XV—XVI ст.» тощо; – мінідослідження «Брати Коріатовичі», «Князь Костянтин Острозький», «Битва під Оршею», «Татарський ясир», «Князівство Феодоро», «Шипинська земля». <p>Диференціація:</p> <ul style="list-style-type: none"> • вправи різного рівня складності з визначення історичної постаті, аналізу історичного джерела; пошук та розрізнення первинних і вторинних джерел на задану тему; • розрізнення фактів і суджень у запропонованому
--	--	--

<ul style="list-style-type: none"> • розкриває роль магдебурзького права та цехової організації ремісництва в розвитку міського життя на українських землях, етнічному складі, правовому становищі руського (українського) населення міст; <p>висловлює власну думку щодо твердження, що Велике князівство Литовське є литовсько-руською державою</p>		<p>науково-популярному тексті;</p> <ul style="list-style-type: none"> • створення повідомлення для соціальної мережі на обрану історичну тематику; • створення образу (словесного, візуального) обраної історичної події; • вправи для роботи з історичною (контурною) картою; • створення рекламного продукту на основі історичного краєзнавчого матеріалу
Практична робота		
Узагальнення і контроль за розділом		
Узагальнення за рік		

8 КЛАС

Очікувані результати навчання	Зміст навчального предмета/інтегрованого курсу	Види навчальної діяльності, орієнтовні приклади
Назва змістової лінії, розділу, теми/тематики		
ПОВТОРЕННЯ. ВСТУП		
<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • називає: хронологічні межі Ранньомодерної доби історії України; видатних дослідників і дослідниць Середньовічної історії України та їхні відкриття; • наводить приклади різних видів історичних джерел Ранньомодерної доби історії України; • формулює загальний зміст курсу історії України; • розуміє та пояснює визначення понять: «Ранньомодерна доба історії України», «Козацька держава»; роль історичної періодизації; 	<p>Ранньомодерна доба історії України. Періодизація. Хронологічні межі. Взаємозв'язок між історією України та всесвітньою історією. Історичні джерела. Підручник — один з інструментів опрацювання курсу</p>	<p>Фронтальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розповідь та пояснення вчителя/вчительки; • бесіда вчителя/вчительки з класом; • виконання учнями та ученицями пізнавальних завдань, дидактичних вправ та інтерактивних ігор; • відвідування музеїв, виставок, археологічних пам'яток та пам'яток культури, тематичних парків, фестивалів реконструкції тощо (упродовж навчального року). <p>Індивідуальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • виконання завдань із використанням статичної та

<ul style="list-style-type: none"> • виокремлює основні підходи до періодизації історії України Ранньомодерної доби; • уміє знаходити потрібну інформацію в підручнику; • показує кордони сучасної України та межі розселення українців на початку XVI ст.; • встановлює віддаленість і тривалість подій; • визначає риси/ознаки писемних і візуальних джерел Ранньомодерної доби історії України; • характеризує взаємозв'язок між історією України та всесвітньою історією; • усвідомлює, для чого вивчатиметься цей курс; • висловлює власну думку щодо наступності процесів, що розглядатимуться цього навчального року 		<p>інтерактивної лінії часу;</p> <ul style="list-style-type: none"> • розв'язання хронологічних задач; • поповнення словникового запасу новими поняттями й термінами. <p>Групова робота (у складі пар та/або малих груп):</p> <ul style="list-style-type: none"> • знайомство з особливостями будови підручника; • виконання завдань: <ul style="list-style-type: none"> – робота з навчальним текстом, додатками та підготовка запитань до них; – інтерактивні вправи; – ознайомлення з алгоритмами підготовки навчальних проєктів (повідомлення, презентації, представлення результатів мінідосліджень тощо); • робота з додатковими джерелами: <ul style="list-style-type: none"> – підготовка повідомлень/презентацій за темою (на вибір): «Видатні дослідники й дослідниці Ранньомодерної доби історії України», «Історичні джерела з Ранньомодерної доби історії України». <p>Диференціація:</p> <ul style="list-style-type: none"> • робота з лінією часу, різними видами історичних джерел, історичною картою
---	--	---

Розділ І. Українські землі у складі сусідніх держав. Люблінська унія

<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • називає дати утворення Запорозької Січі, Люблінської унії; час змін підпорядкування українських земель сусіднім державам; • демонструє знання перебігу подій, явищ, процесів у часі в межах теми; замки, які функціонували на українських землях у зазначений період; основні теорії походження запорозького козацтва; 	<p>Статус і система управління українських земель у складі Великого князівства Литовського, Польського королівства, Великого князівства Московського/Московського царства, Османської імперії. Становий устрій суспільства. Завершення формування шляхти.</p>	<p>Фронтальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розповідь та пояснення вчителя/вчительки; • фронтальна бесіда вчителя/вчительки з класом; • виконання пізнавальних завдань, проведення дидактичних ігор та інтерактивних вправ; • колективні обговорення (дискусія) за темами: «Чим відрізнялися устрій і система управління українськими землями у складі різних держав?»;
--	---	---

<ul style="list-style-type: none"> • розповідає про повсякденне життя представників основних верств суспільства; організацію фільваркового господарства та життя селянства в межах фільварку; господарське освоєння Дикого Поля; • описує етнічний і релігійний склад населення українських земель; устрій Запорозької Січі; процес відстоювання українською шляхтою своєї окремішності та прав; • розуміє особливості розвитку міст на українських землях у XVI ст.; • визначає основний зміст Люблінської унії; • пояснює прояв і причини погіршення в XVI ст. становища селянства; роль Дикого Поля в розвитку українських земель; особливості козацького способу життя; причини зміни статусу українських земель; • розуміє, пояснює та застосовує поняття й терміни: «воєводство», «Річ Посполита», «республіка», «федеративна держава», «Литовський статут», «стани», «українська шляхта», «магнати», «пани», «фільварок», «товарне виробництво», «кріпацтво», «панщина», «козак», «козакування», «Великий Луг», «Запорозька Січ», «кіш», «козацька рада», «сейм», «вальний сейм», «сеймики»; • позначає на карті територіальні зміни, пов'язані з входженням українських земель до складу Великого князівства Литовського, Польського королівства, Великого князівства Московського/Московського царства, Османської імперії; використовує інформацію з історичних і географічних карт, іншого умовно-графічного матеріалу для опису та характеристики цих подій, 	<p>Князі Острозькі. Етнічний і релігійний склад населення українських земель. Міста на українських землях. Замки. Поширення фільваркового господарства. Зміни у становищі селянства. Господарське освоєння Дикого Поля. Козацтво. Запорозька Січ. Кримський ханат. Населення. Система влади. Господарський розвиток. Люблінська унія та її наслідки. Основні риси політичної культури Речі Посполитої. Відстоювання українською шляхтою своєї окремішності та прав</p>	<p>«Чому в XVI ст. відбулося погіршення становища селянства?», «Чому міста на українських землях не відігравали тієї ролі, що в Західній Європі?», «Якою була роль Дикого Поля в розвитку українських земель?»;</p> <ul style="list-style-type: none"> • виконання письмових робіт (написання коротких есе); • перегляд тематичних, документальних, художніх навчальних фільмів і відеоматеріалів, презентацій, 3D-моделей. <p>Індивідуальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • виконання вправ на визначення причин, приводу, змісту, результатів і наслідків історичної події, явища або процесу; • розрізнення фактів і суджень у запропонованому тексті/уривку з історичного джерела; • виконання вправ із добору інформації за заданими критеріями за допомогою визначених пошукових систем; • наведення прикладів ключових історичних пам'яток, складання їхнього опису за зображенням; • складання завдань: окремі питання, опитувальники, кросворди, ребуси (використовуючи нові поняття й терміни); • складання хронологічних, синхроністичних таблиць, ментальних карт, «асоціативних куштів» тощо; • робота з лінією часу. <p>Групова робота (у складі пар та/або малих груп):</p> <ul style="list-style-type: none"> • взаємодія учнів та учениць у складі пар або малих груп під час виконання дидактичних вправ з орієнтування в історичному часі та просторі;
---	--	--

<p>явищ, процесів;</p> <ul style="list-style-type: none"> • дає характеристику історичним персоналіям (Костянтин-Василь Острозький, Дмитро (Байда) Вишневецький) із використанням інформації з різних джерел, зокрема, відео- та аудіоматеріалів, матеріалів музейних експозицій; формулює власні судження про вчинки історичних осіб; • порівнює та встановлює відмінності статусу й системи управління українських земель у складі Великого князівства Литовського, Польського королівства, Великого князівства Московського/Московського царства, Османської імперії; • виокремлює передумови, причини, перебіг подій і наслідки підписання Люблінської унії; • характеризує устрій та господарське життя Запорозької Січі; основні риси політичної культури Речі Посполитої; • формулює історичне значення Люблінської унії; заснування Запорозької Січі; • розкриває роль магдебурзького права й цехової організації ремісництва в розвитку міського життя на українських землях, етнічному складі, правовому становищі руського (українського) населення міст; • висловлює власну думку щодо формування республіканських цінностей українського народу за часів Запорозької Січі (договірний характер влади; право як вища цінність; можливість суспільного діалогу) 		<ul style="list-style-type: none"> • спільне виконання завдань у межах дослідницької діяльності (робота з текстовими й візуальними джерелами, хронологічними та синхроністичними таблицями, контурними картами); • робота з додатковими джерелами: <ul style="list-style-type: none"> – підготовка повідомлень/презентацій за темою (на вибір): «Люблінська унія», «Запорозька Січ», «Князі Острозькі», «Фільварок» тощо; – добір експонатів для віртуального музею «Українське козацтво. Запорозька Січ»; – укладання екскурсійного/туристичного маршруту (на вибір): «Запорозжя», «Львів на початку XVI ст.» тощо; – порівняльні мінідослідження «Українські землі до і після Люблінської унії», «Селянин у фільварку та за його межами». <p>Диференціація:</p> <ul style="list-style-type: none"> • вправи різного рівня складності з визначення історичної постаті, аналізу історичного джерела; пошук та розрізнення первинних і вторинних джерел на задану тему; • розрізнення фактів і суджень у запропонованому науково-популярному тексті; • створення повідомлення для соціальної мережі на обрану історичну тематику; • створення образу (словесного, візуального) обраної історичної події, явища; • вправи для роботи з історичною (контурною) картою
<p>Практична робота</p>		
<p>Узагальнення і контроль за розділом</p>		

Розділ II. Релігійне життя. Братський рух. Берестейська церковна унія

Учень/учениця:

- **називає** час реформаційних і контрреформаційних процесів на українських землях; дату підписання Берестейської унії (заснування греко-католицької церкви);
- **описує** становище православної церкви на українських землях; діяльність єзуїтських колегіумів на теренах України;
- **наводить приклади** зразків іконопису та архітектурних споруд Ранньомодерної доби на теренах України; розпізнає й описує видатні пам'ятки української культури періоду, що вивчається;
- **з'ясовує та пояснює** на прикладах відмінності між католицькою, православною і протестантськими церквами; міжконфесійні відносини;
- **демонструє знання** перебігу подій, що спричинили підписання Берестейської унії;
- **називає** питання, навколо яких розгорталися суперечки між авторами полемічної літератури;
- **пояснює** особливості та причини розвитку освіти на українських землях у Ранньомодерну добу;
- **розуміє, пояснює та застосовує** поняття й терміни: «вертеп», «Пересопницьке Євангеліє», «колегія», «полемічна література», «слов'яно-греко-латинська школа», «унійна (греко-католицька) церква», «церковні братства», «ставропігія», «церковна унія», «Реформація», «Контрреформація»;
- **дає характеристику** історичним персоналіям

Становище православної церкви на українських землях. Вплив Реформації і Контрреформації на релігійне життя. Міжконфесійні відносини.

Братський рух. Розвиток освіти та книгодрукування. Острозька академія. Архітектура. Іконопис.

Берестейська церковна унія та її наслідки. Полемічна література

Фронтальна робота:

- пояснення вчителя/вчительки;
- бесіда вчителя/вчительки з класом;
- одночасне виконання учнями та ученицями дидактичних і пізнавальних завдань, інтерактивних вправ під керівництвом учителя/вчительки;
- колективні обговорення (дискусія) за темами: «Вплив ідей протестантизму на розвиток українського суспільства», «Берестейська унія: за і проти», «Причини, результати й наслідки братського руху»;
- виконання письмових робіт (короткий переказ та узагальнення матеріалу, написання коротких есе);
- коментований перегляд тематичних навчальних фільмів і відеоматеріалів, презентацій.

Індивідуальна робота:

- виконання вправ на визначення причин, приводу, результатів і наслідків історичної події, явища або процесу;
- розрізнення фактів і суджень у запропонованому тексті/уривку з історичного джерела;
- виконання вправ із добору інформації за заданими критеріями за допомогою визначених пошукових систем;
- самостійне формулювання завдань: окремі запитання, опитувальники, кросворди, ребуси;
- поповнення словникового запасу відповідними поняттями й термінами;
- визначення віддаленості, тривалості одних подій, явищ, процесів щодо інших;
- складання хронологічних таблиць, ментальних

<p>(Гальшка (Ельжбета) Острозька, Герасим і Мелетій Смотрицькі, Іван Федорович, Іпатій Потій, Йов Борецький, Йосиф Велямин Рутський) із використанням інформації з різних джерел, зокрема, відео- та аудіоматеріалів, матеріалів музейних експозицій; формулює власні судження про вчинки історичних осіб;</p> <ul style="list-style-type: none"> • розкриває цілі, напрями, значення діяльності православних братств; • встановлює причини й наслідки дискримінації та утисків православного населення в результаті укладення Берестейської унії; • порівнює та з'ясовує відмінності впливів Реформації і Контрреформації на церковне життя в Україні; • формулює історичне значення братського руху та Берестейської унії; • висловлює власну думку щодо місця братського руху у збереженні ідентичності й формуванні ранньомодерної української нації; розколу українського суспільства внаслідок укладення Берестейської унії 		<p>карт, «асоціативних куштів» тощо.</p> <p>Групова робота (у складі пар та/або малих груп):</p> <ul style="list-style-type: none"> • взаємодія учнів та учениць у складі пар або малих груп під час виконання дидактичних вправ з орієнтування в історичному часі та просторі; • спільне виконання завдань у межах дослідницької діяльності (робота з текстовими й візуальними джерелами, хронологічними та синхроністичними таблицями, контурними картами); • створення коміксу обраної історичної події; • робота з додатковими джерелами: <ul style="list-style-type: none"> – підготовка повідомлень/презентацій за темою (на вибір): «Заснування греко-католицької церкви», «Львівське братство», «Острозька Біблія», «Острозька академія», «Чи був Іван Федорович першодрукарем в Україні?», «Діяльність єзуїтських колегіумів в Україні» тощо; – добір експонатів для віртуального музею «Освіта і книгодрукування в Україні XVI ст.»; – порівняльні мінідослідження «Вплив Реформації та Контрреформації на церковне життя в Україні», «Герасим і Мелетій Смотрицькі», «Пересопницьке Євангеліє» тощо. <p>Диференціація:</p> <ul style="list-style-type: none"> • різнорівневі практичні дидактичні завдання; • створення образу (словесного, візуального) обраної історичної події, явища
Практична робота		
Узагальнення і контроль за розділом		
Розділ III. Козацтво від боротьби за станові інтереси до творення держави		

<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • називає хронологічні межі існування Хортицької, Томаківської, Базавлуцької, Микитинської, Чортомлицької Січей, «добри героїчних морських походів», Хотинської війни, походу Петра Конашевича-Сагайдачного на Москву, козацьких повстань тощо; дати битв (під Жовтими Водами, Корсунем, Зборовом, Берестечком, Батогом та інших); укладення Куруківської, Переяславської угод, «Пунктів для заспокоєння руського народу...», «Ординації Війська Запорозького...», Зборівської, Білоцерківської, Кам'янецької угод, «Березневих статей», Віленського перемир'я, спільних дій козацтва з військом Швеції та Трансільванії; установлює послідовність ключових подій, синхронізує події на українських землях із подіями в різних регіонах світу; • визначає лідерів козацьких повстань кінця XVI ст., 20—30-х рр. XVII ст. (Криштоф Косинський, Северин (Семерій) Наливайко, Марко Жмайло, Тарас Федорович (Трясило), Іван Сулима, Павло Павлюк (Бут), Дмитро Гуня, Яків Острянин (Остряниця)), Козацької революції (національно-визвольної війни) середини XVII ст.; • наводить приклади участі козаків у війнах Речі Посполитої та європейських війнах; • розповідає про морські походи козаків, діяльність Києво-Могилянського колегіуму, державно-політичних інституцій Козацької держави; • описує взаємозв'язок козацтва, православної церкви та братського руху; • з'ясовує і пояснює сутність реформ Петра 	<p>Низове й реєстрове козацтво: ідентичність і політична культура. Козацькі повстання (козацькі війни) кінця XVI ст.</p> <p>Морські походи козаків. Козаки у війнах Речі Посполитої. Козаки в європейських війнах.</p> <p>Козацтво і православна церква. Козацтво і братський рух. Реформи Петра Могили. Києво-Могилянський колегіум.</p> <p>Козацькі повстання 20—30-х рр. XVII ст.: причини, перебіг і наслідки. Козаки і Кримський ханат.</p> <p>«Хмельниччина». Богдан Хмельницький. Утворення Козацької держави — Війська Запорозького. Державно-політичний устрій. Боротьба за суверенітет і визнання Війська Запорозького. Дипломатія. Пошук союзників і сюзеренів. Соціальні зміни</p>	<p>Фронтальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розповідь та пояснення вчителя/вчительки; • фронтальна бесіда вчителя/вчительки з класом; • одночасне виконання учнями та ученицями пізнавальних завдань під керівництвом учителя/вчительки; • виконання письмових робіт (написання коротких есе); • дидактичні та інтерактивні ігри; • колективні обговорення (дискусія) за темами: «Козацькі повстання: мета і наслідки», «Козацтво і православна церква», «Козацько-кримський союз», «Діяльність Богдана Хмельницького», «Березневі статті», «Чому союз козаків зі Швецією та Трансільванією не сприяв здобуттю незалежності Козацькою державою?», «Вплив кліматичних змін XVII ст. на події на українських землях»; • опрацювання ілюстративного ряду підручника, перегляд навчальних, документальних, художніх фільмів, презентацій, 3D-моделей. <p>Індивідуальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • виконання вправ із добору інформації за заданими критеріями за допомогою визначених пошукових систем; • виконання вправ на визначення причин, приводу, результатів і наслідків історичної події, явища або процесу; • розрізнення фактів і суджень у запропонованому тексті/уривку з історичного джерела; • підготовка короткого повідомлення на задану вчителем/вчителькою тему; • наведення прикладів ключових історичних
---	--	--

<p>Могили;</p> <ul style="list-style-type: none"> • демонструє знання перебігу подій, явищ, процесів козацьких повстань кінця XVI ст., 20—30-х рр. XVII ст., Козацької революції середини XVII ст.; • виокремлює та описує події, пов'язані з процесами створення Козацької держави; описує процес формування козацтва як окремого стану суспільства; • описує вплив кліматичних змін XVII ст. на події на українських землях; • розрізняє соціальні, політичні зміни, що відбулися в результаті Козацької революції; • називає та характеризує основні напрями дипломатичних відносин Козацької держави та боротьбу за її визнання; • пояснює значення союзницьких відносин із кримськими ханами, молдавськими і трансільванськими володарями, шведськими монархами, московськими царями для Козацької держави; виклики, що стояли перед лідерами Козацької держави; • позначає на карті напрямки морських походів козаків, території, на яких відбувалися козацькі повстання кінця XVI ст., 20—30-х рр. XVII ст., перебіг основних подій Козацької революції середини XVII ст.; використовує інформацію з історичних і географічних карт, іншого умовно-графічного матеріалу для опису та характеристики цих подій, явищ, процесів; • визначає за історичними джерелами (договори, козацькі літописи тощо) період, епоху; • розуміє, пояснює та застосовує поняття й 		<p>пам'яток, складання їхнього опису за зображенням;</p> <ul style="list-style-type: none"> • складання завдань: окремі запитання, опитувальники, кросворди, ребуси тощо; • поповнення словникового запасу відповідними поняттями й термінами; • складання хронологічних таблиць, ментальних карт, «асоціативних кушів» тощо. • написання біографічної розвідки про дружин Богдана Хмельницького (Гелену Чаплинську, Ганну Сомко, Ганну Золотаренко). <p>Групова робота (у складі пар та/або малих груп):</p> <ul style="list-style-type: none"> • взаємодія учнів та учениць під час роботи з історичними джерелами або добору джерел для опису історичних подій, явищ і процесів; • вправа на визначення пріоритетів та формування демократичних цінностей; • робота з додатковими джерелами: <ul style="list-style-type: none"> – підготовка повідомлень/презентацій про видатні постаті періоду; – добір експонатів для віртуального музею (на вибір): «Морські походи козаків», «Петро Конашевич-Сагайдачний», «Петро Могила», «Адам Кисіль», «Тиміш Хмельницький та Розанда Лупу», «Києво-Могилянський колегіум», «Хотинська війна», «Битва під Берестечком». <p>Диференціація:</p> <ul style="list-style-type: none"> • вправи різного рівня складності з визначення історичної постаті, аналізу історичного джерела; пошук та розрізнення первинних і вторинних джерел на задану тему; • розрізнення фактів і суджень у запропонованому науково-популярному тексті;
---	--	---

<p>терміни: «Хмельниччина», «гетьман», «зимівник», «козацькі клейноди», «кошовий отаман», «курінь», «низове козацтво», «покозачення», «полк», «сотня», «реєстрове козацтво», «козацькі повстання», «козацькі війни», «Військо Запорозьке», «Гетьманщина», «Козацька держава», «Національно-визвольна війна», «козацька революція», «наказний гетьман», «суверенітет», «Генеральна рада», «генеральна старшина», «займанщина», «козацька старшина», «політична еліта»;</p> <ul style="list-style-type: none"> • дає характеристику історичним персоналіям (Петро Конашевич-Сагайдачний, Гальшка (Єлизавета) Гулевичівна, Петро Могила, Михайло Дорошенко, Богдан Хмельницький, Сильвестр Косів, Іслам III Герай та інші) із використанням інформації з різних джерел, зокрема, відео- та аудіоматеріалів, матеріалів музейних експозицій; • формулює власні судження про вчинки історичних осіб; • встановлює передумови, причини, мету та результати козацьких повстань кінця XVI ст., 20—30-х рр. XVII ст., Козацької революції (Національно-визвольної війни) середини XVII ст.; • аналізує зміст і характеризує «Пункти для заспокоєння руського народу...», «Ординації Війська Запорозького...», Куруківську, Переяславську, Зборівську, Білоцерківську, Кам'янецьку угоди, «Березневі статті», Віленське перемир'я щодо змін кількості козацького реєстру і території поширення козацького устрою та визнання Війська Запорозького; • оцінює та презентує морські походи козаків, 		<ul style="list-style-type: none"> • створення повідомлення для соціальної мережі на обрану історичну тематику; • створення образу (словесного, візуального) обраної історичної події; • вправи для роботи з історичною (контурною) картою, порівняння інформації з різних карт, визначення її повноти та достовірності
--	--	--

<p>здобутки козацьких повстань, Козацької революції (Національно-визвольної війни) середини XVII ст.;</p> <ul style="list-style-type: none"> • формулює історичне значення реформ Петра Могили; козацьких повстань, Козацької революції (Національно-визвольної війни) середини XVII ст.; • висловлює власну думку щодо тези про безальтернативність підписання «Березневих статей» 		
<p>Практична робота</p>		
<p>Узагальнення і контроль за розділом</p>		
<p>Розділ IV. Військо Запорозьке (Гетьманщина) та інші українські землі в другій половині XVII — на початку XVIII ст.</p>		
<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • називає дати гетьманства Івана Виговського, Івана Мазепи, Конотопської битви, Андрусівського перемир'я, Гадяцьких пунктів, «Пактів та конституцій законів і вольностей Війська Запорозького» («Конституції Пилипа Орлика»/«Бендерської конституції»), Корсунської угоди з Османською імперією, «Вічного миру», Карловицького конгресу, проведення «Чорної ради» поблизу Ніжина, здійснення Чигиринських походів, Великого згону, підпорядкування Київської православної митрополії Московському патріархату, ліквідації козацького устрою на Правобережжі, створення Першої Малоросійської колегії, «Паліївщини»; установлює послідовність ключових подій, синхронізує події на українських землях із подіями в різних регіонах світу; • розпізнає на ілюстративному матеріалі 	<p>Гетьманство Івана Виговського. Конотопська битва. Розкол на Правобережну і Лівобережну Гетьманщину. Боротьба за відновлення єдності Козацької держави та її поразка. Слобідська Україна. Втручання сусідніх держав у внутрішні справи Гетьманщини, зовнішня агресія. Чигиринські походи. Великий згін.</p> <p>Підпорядкування Київської православної митрополії Московському патріархату.</p> <p>Козацтво у війні «Священної ліги» з Османською імперією. «Вічний мир».</p>	<p>Фронтальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розповідь та пояснення вчителя/вчительки, фронтальна евристична бесіда з класом; • виконання пізнавальних завдань, письмових робіт; • дидактичні та інтерактивні ігри; • колективні обговорення (дискусія) за темами: «Чи можна було уникнути розколу Гетьманщини?», «Вибір Петра Дорошенка», «Чи було підпорядкування Київської православної митрополії Московському патріархату неминучим?», «Причини й наслідки антимосковського повстання гетьмана Івана Мазепи», «“Пакти та конституції законів і вольностей Війська Запорозького” (“Конституція Пилипа Орлика”/“Бендерська конституція”»); • опрацювання ілюстративного ряду підручника, перегляд навчальних і документальних фільмів, презентацій, 3D-моделей. <p>Індивідуальна робота:</p>

<p>пам'ятки культури «козацького бароко»;</p> <ul style="list-style-type: none"> • виокремлює та описує процес поділу і занепаду Козацької держави, підпорядкування Київської православної митрополії Московському патріархату; • наводить приклади втручання сусідніх держав у внутрішні справи Гетьманщини, зовнішньої агресії; видатних представників і пам'яток «козацького бароко»; • з'ясовує та пояснює місце Гетьманщини в європейській дипломатії; зміни союзників Козацької держави; • демонструє знання перебігу подій, явищ, процесів періоду Руїни, Великого згону, «Паліївщини», гетьманства Івана Мазепи, спроб Івана Скоропадського й Павла Полуботка зберегти автономію Гетьманщини, діяльності Першої Малоросійської колегії; • описує події національно-визвольної війни угорського народу 1703—1711 рр. на Закарпатті; • називає ключові риси української культури другої половини XVII — початку XVIII ст.; • пояснює причини розколу Гетьманщини на Правобережну і Лівобережну; • позначає на карті територіальні зміни, пов'язані з підписанням Андрусівського перемир'я, Корсунської угоди з Османською імперією, «Вічного миру», Карловицького конгресу; розкол на Правобережну і Лівобережну Гетьманщину; події Північної війни на українських землях; використовує інформацію з історичних і географічних карт, іншого умовно-графічного матеріалу для опису та 	<p>Карловицький конгрес і його наслідки для українських земель. «Паліївщина».</p> <p>Гетьманство Івана Мазепи. Місце Гетьманщини в європейській дипломатії. Антимосковське повстання та його поразка. «Конституція Пилипа Орлика». Ліквідація козацького устрою на Правобережжі.</p> <p>Спроби Івана Скоропадського та Павла Полуботка зберегти автономію Гетьманщини. Проголошення Російської імперії. Перша Малоросійська колегія.</p> <p>Події національно-визвольної війни угорського народу 1703—1711 рр. під проводом Ференца II Ракоці на Закарпатті.</p> <p>Українська культура другої половини XVII — початку XVIII ст. «Козацьке бароко». Видатні представники й пам'ятки</p>	<ul style="list-style-type: none"> • добір інформації за заданими критеріями для виконання практичної роботи за допомогою визначених пошукових систем; • виконання вправ на визначення причин, приводу, результатів і наслідків історичної події, явища або процесу, розрізнення фактів і суджень у запропонованому тексті/уривку з історичного джерела, опанування нових понять і термінів; зв'язок історичних фактів із географічним простором; • складання окремих запитань для організації опитування, кросвордів, ребусів, хронологічних таблиць, ментальних карт, «асоціативних куштів» тощо. <p>Групова робота (у складі пар та/або малих груп):</p> <ul style="list-style-type: none"> • добір джерел для опису історичних подій, явищ і процесів; • вправа на визначення пріоритетів і формування демократичних цінностей; • робота з додатковими джерелами: <ul style="list-style-type: none"> – добір експонатів для віртуального музею (на вибір): «Слобідська Україна», «Конотопська битва», «Чигиринські походи», «Козацьке бароко», «Події національно-визвольної війни угорського народу 1703—1711 рр. на Закарпатті»; – мінідослідження «Тиміш і Юрій Хмельницькі», «Петро Дорошенко», «Іван Самойлович», «Іван Сірко», «Юрій Немирич», «Роль митрополита Йосипа Нелюбовича-Тукальського в боротьбі за єдність Козацької держави». <p>Диференціація:</p> <ul style="list-style-type: none"> • пошук та розрізнення первинних і вторинних джерел на задану тему;
---	---	--

<p>характеристики цих подій, явищ, процесів;</p> <ul style="list-style-type: none"> • розуміє, пояснює та застосовує поняття й терміни: «Руїна», «Слобідська Україна», «Чигиринські походи», «Великий згін», «Велика турецька війна», «Кримські походи», «Азовські походи», «Вічний мир», «Паліївщина», «конституція», «Пакти та конституції законів і вольностей Війська Запорозького» («Конституція Пилипа Орлика»/«Бендерська конституція»), «імперія», «колегія», «куруци»; • дає характеристику історичним персоналіям (Іван Виговський, Іван Брюховецький, Юрій Хмельницький, Павло Тетеря, Дем'ян Ігнатович (Многогрішний), Іван Самойлович, Іван Сірко, Петро Дорошенко, Ілона Зріні, Іван Мазепа, Кость Гордієнко, Пилип Орлик, Семен Палій (Гурко), Іван Скоропадський, Анастасія Маркович (Настя Скоропадська), Павло Полуботок, Феофан Прокопович) із використанням інформації з різних джерел, зокрема, відео- та аудіоматеріалів, матеріалів музейних експозицій; формулює власні судження про вчинки історичних осіб; • встановлює причини і наслідки антимосковського повстання гетьмана Івана Мазепи; • характеризує внутрішню і зовнішню політику гетьманів періоду Руїни, Івана Мазепи; діяльність Першої Малоросійської колегії; • аналізує зміст «Пактів та конституцій законів і вольностей Війська Запорозького» («Конституції Пилипа Орлика»/«Бендерської конституції»); • визначає наслідки розколу на Правобережну і Лівобережну Гетьманщину; ліквідації козацького 		<ul style="list-style-type: none"> • створення повідомлення для соціальної мережі на обрану історичну тематику; • створення образу (словесного, візуального) обраної історичної події; • вправи для роботи з історичною (контурною) картою
--	--	---

<p>устрою на Правобережжі;</p> <ul style="list-style-type: none"> • оцінює роль Івана Виговського й Петра Дорошенка в боротьбі проти московської агресії; діяльність гетьмана Івана Мазепи в галузі культури; • формулює історичне значення періоду Руїни; антимосковського повстання Івана Мазепи; ролі Запорозької Січі в подіях другої половини XVII — початку XVIII ст.; • висловлює власну думку щодо позиції козацької старшини в подіях другої половини XVII — початку XVIII ст.; дій сусідніх держав (Річ Посполита, Московія, Османська імперія, Швеція, Кримський ханат, Трансільванія, Володіння австрійських Габсбургів) 		
Практична робота		
Узагальнення і контроль за розділом		
Розділ V. Розподіл українських земель між імперіями. Загибель Козацької держави та Кримського ханату		
<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • називає хронологічні межі існування Гетьманщини, Нової Січі, гайдамацького та опришківського рухів, реформ Марії-Терезії та Йосифа II; дати остаточної ліквідації гетьманства й козацького устрою, Запорозької Січі, поділів Речі Посполитої, ліквідації Кримського ханату, російсько-турецьких війн XVIII ст.; установлює послідовність ключових подій, синхронізує події на українських землях із подіями в різних регіонах світу; • називає видатних українських композиторів другої половини XVIII ст. (Артем Ведель, Максим Березовський, Дмитро Бортнянський) та 	<p>Гетьманство Данила Апостола та Кирила Розумовського — спроби збереження автономії та реформування Гетьманщини. Політична культура козацької старшини. Нищення Козацької держави, козацького устрою Слобідської України та Запорозької Січі. Доля запорожців.</p> <p>Українські землі у складі Речі Посполитої. Опришківський рух. Гайдамацькі повстання. Коліївщина.</p>	<p>Фронтальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розповідь та пояснення вчителя/вчительки; • бесіда вчителя/вчительки з класом; • одночасне виконання учнями та ученицями пізнавальних завдань під керівництвом учителя/вчительки; • колективні обговорення (дискусія) за темами: «Російська імперська політика щодо Півдня України», «Реформи Марії-Терезії та Йосифа II», «Гайдамацький рух. Коліївщина», «Опришки», «Українська культура другої половини XVIII ст.»; • виконання письмових робіт (написання коротких есе);

<p>пояснює їх внесок у розвиток музичного мистецтва;</p> <ul style="list-style-type: none"> • розпізнає і називає видатні споруди українського бароко, створені Степаном Ковніром, Іваном Григоровичем-Барським, Якимом Погребняком; • описує спроби гетьманів Данила Апостола й Кирила Розумовського зі збереження автономії та реформування Гетьманщини; долю запорожців після ліквідації Запорозької Січі; • наводить приклади видатних представників і зразків/пам'яток літератури, музичного та образотворчого мистецтва, архітектури першої половини — середини XVIII ст.; • з'ясовує кліматичні відмінності Півдня України; пояснює їх вплив на господарську діяльність; • демонструє знання перебігу гайдамацьких повстань, Коліївщини, опришківського руху; • називає наслідки втручання російського уряду в управління Гетьманщиною за Першої і Другої Малоросійських колегій та «Правління гетьманського уряду»; • пояснює особливості розвитку української освіти й науки у XVIII ст.; • позначає на карті основні політичні зміни періоду: занепад і загибель Козацької держави, ліквідацію Запорозької Січі, Кримського ханату, розподіл українських земель між двома імперіями; використовує інформацію з історичних і географічних карт, іншого умовно-графічного матеріалу для опису та характеристики цих подій, явищ, процесів; 	<p>Ліквідація Речі Посполитої. Російсько-турецькі війни. Участь у них козаків. Ліквідація Кримського ханату.</p> <p>Українські землі під владою Російської імперії та монархії Австрійських Габсбургів. Доля Півдня України. «Межа осілості».</p> <p>Становище західноукраїнських земель, життя населення. Реформи Марії-Терезії та Йосифа II.</p> <p>Українська культура. Освіта. Наука. Музичне та образотворче мистецтво. Архітектура.</p> <p>Рідний край за Ранньомодерної доби</p>	<ul style="list-style-type: none"> • дидактичні та інтерактивні ігри; • опрацювання ілюстративного ряду підручника, перегляд навчальних, документальних фільмів, презентацій. <p>Індивідуальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • виконання вправ із добору інформації за заданими критеріями за допомогою визначених пошукових систем; • виконання вправ на визначення причин, приводу, результатів і наслідків історичної події, явища або процесу; на зв'язок історичних фактів із географічним простором; • розрізнення фактів і суджень у запропонованому тексті/уривку з історичного джерела; • підготовка короткого повідомлення на задану вчителем/вчителькою тему; • наведення прикладів ключових історичних пам'яток, складання їхнього опису за зображенням; • самостійне складання завдань: окремі запитання, опитувальники, кросворди, ребуси тощо; • поповнення словникового запасу відповідними поняттями й термінами; • складання хронологічних таблиць, ментальних карт, «асоціативних кушів» тощо; • написання біографічної розвідки про одну з історичних постатей. <p>Групова робота (у складі пар та/або малих груп):</p> <ul style="list-style-type: none"> • робота з історичними джерелами для отримання інформації або добір джерел для опису історичних подій, явищ і процесів; • вправа на визначення пріоритетів та формування
---	---	---

<ul style="list-style-type: none"> • розуміє, пояснює та застосовує поняття й терміни: «академія», «гайдамаки», «козацькі літописи», «Коліївщина», «опришки», «паланка», «межа осілости»; дає характеристику історичним персоналіям (Данило Апостол, Кирило Розумовський, Петро Калнишевський, Григорій Сковорода, Йоганн Пінзель, Олекса Довбуш) із використанням інформації з різних джерел, зокрема, відео- та аудіоматеріалів, матеріалів музейних експозицій; формулює власні судження про вчинки історичних осіб; • з'ясовує відмінності життя населення українських земель під владою Російської імперії і монархії австрійських Габсбургів, на Закарпатті та в Північній Буковині; • характеризує російську імперську політику щодо Півдня України; • визначає результати та наслідки російсько-турецьких війн XVIII ст. для України, поділів Речі Посполитої; • оцінює вплив реформ Марії-Терезії та Йосифа II на становище західноукраїнських земель; наслідки для кримськотатарського народу ліквідації державності; • формулює історичне значення нищення Козацької держави, козацького устрою Слобідської України та Запорозької Січі 		<p>демократичних цінностей;</p> <ul style="list-style-type: none"> • робота з додатковими джерелами: <ul style="list-style-type: none"> – підготовка повідомлень/презентацій про видатних митців періоду (наприклад: «Григорій Левицький-Нос»); – віртуальна екскурсія (на вибір): «Міста Півдня України», «Козацьке бароко», «Імперська політика щодо кримських татар і ногайців»; – порівняльні мінідослідження «Становище українського населення Закарпаття, Північної Буковини», «Російсько-турецькі війни XVIII ст. та їхні наслідки для України». <p>Диференціація:</p> <ul style="list-style-type: none"> • вправи різного рівня складності з визначення історичної постаті, аналізу історичного джерела; пошук та розрізнення первинних і вторинних джерел на задану тему; • розрізнення фактів і суджень у запропонованому науково-популярному тексті, документі; • створення повідомлення для соціальної мережі на обрану історичну тематику; • створення образу (словесного, візуального) обраної історичної події; • вправи для роботи з історичною (контурною) картою; • створення рекламного продукту на основі історичного краєзнавчого матеріалу
Практична робота		
Узагальнення і контроль за розділом		
Узагальнення за рік		

9 КЛАС

Очікувані результати навчання	Зміст навчального предмета/інтегрованого курсу	Види навчальної діяльності, орієнтовні приклади
Назва змістової лінії, розділу, теми/тематики		
ПОВТОРЕННЯ. ВСТУП		
<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • називає: хронологічні межі Модерної доби в історії України; • наводить приклади різних видів історичних джерел для вивчення періоду; • розуміє та пояснює, що і як вивчатиметься в курсі «історія України Модерної доби», поняття й терміни «модернізація», «урбанізація», «промислова революція», «колоніалізм», «національний рух», «нація» та вміє їх застосовувати; • показує кордони сучасної України, співвідносить їх із межами розселення українців у ХІХ — на початку ХХ ст.; користується підручником для виконання завдань у класі та вдома; аналізує ілюстративне наповнення підручника; • встановлює віддаленість і тривалість подій; • виокремлює основні підходи до створення історичної періодизації доби; • розв’язує хронологічні задачі, працює з лінією часу; • визначає риси/ознаки джерел Модерної доби історії України; • характеризує взаємозв’язок між історією України та всесвітньою історією; • організовує свою діяльність та ефективну 	<p>Модерна доба історії України. Періодизація. Хронологічні межі. Взаємозв’язок між історією України та всесвітньою історією. Колоніальне становище українських земель. Формування української нації. Національний рух. Виклики модернізації. Історичні джерела Модерної доби історії України. Концептуальні підходи. Підручник — один з інструментів опрацювання курсу</p>	<p>Фронтальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розповідь та пояснення вчителя/вчительки; • бесіда вчителя/вчительки з класом; • виконання учнями та ученицями пізнавальних завдань під керівництвом учителя/вчительки; • дидактичні та інтерактивні ігри; • відвідування музеїв, виставок, археологічних пам’яток та пам’яток культури, тематичних парків, фестивалів реконструкції тощо (упродовж навчального року). <p>Індивідуальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • робота з ілюстративним наповненням підручника та іншим медіапродуктом (відео-, фото- та аудіоматеріали); • виконання завдань із використанням статичної та інтерактивної лінії часу; • розв’язання хронологічних задач; • поповнення словникового запасу новими поняттями й термінами за допомогою різноманітних вправ і завдань. <p>Групова робота (у складі пар та/або малих груп):</p> <ul style="list-style-type: none"> • знайомство учнів та учениць з особливостями будови підручника; • виконання учнями та ученицями завдань: <ul style="list-style-type: none"> – робота з навчальним текстом, додатками;

<p>співпрацю в межах навчальних груп і навчальних проєктів</p>		<ul style="list-style-type: none"> – інтерактивні вправи; – ознайомлення з алгоритмами підготовки навчальних проєктів (повідомлення, презентації, представлення результатів мінідосліджень тощо); • робота з додатковими джерелами: підготовка повідомлень/презентацій за темою на вибір («Видатні дослідники й дослідниці історії України Модерної доби»). <p>Диференціація:</p> <ul style="list-style-type: none"> • робота з лінією часу та різними видами історичних джерел (текстові, фото)
<p>Розділ I. Українські землі у складі Російської імперії наприкінці XVIII — у першій половині XIX ст.</p>		
<p>Учень/учениця: називає дати публікації «Енеїди», «Історії Русів», «Кобзаря», діяльності Кирило-Мефодіївського братства, ліквідації греко-католицької церкви на Правобережжі, відкриття Харківського й Київського університетів; визначає хронологічні межі війн Російської імперії з Французькою та Османською імперіями; час існування Задунайської Січі, Чорноморського/Кубанського козацького війська, першого етапу українського національного відродження, початку промислового перевороту, Польського національного повстання; особливості господарювання, вплив на них кріпосницьких відносин; установлює послідовність ключових подій, синхронізує події в різних регіонах світу;</p> <ul style="list-style-type: none"> • наводить приклади залежності господарської діяльності від географічних і кліматичних умов; мистецьких творів авторства Івана Сошенка, Василя Штернберга, Василя Тропініна, Дмитра 	<p>Адміністративно-територіальний устрій. Самодержавство. Чиновницька й поліційна сваволя. Бюрократизація.</p> <p>Місце України у війнах Російської імперії з Французькою та Османською імперіями. Територіальні зміни. Ліквідація Задунайської Січі. Азовське козацьке військо, Чорноморське/Кубанське козацьке військо.</p> <p>Соціальний та етнічний склад населення. Повсякденне життя. Стосунки в сім'ї. Становище жінки. Система освіти.</p> <p>Сільське господарство. Аграрні</p>	<p>Фронтальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розповідь та пояснення вчителя/вчительки; • фронтальна бесіда вчителя/вчительки з класом; • виконання учнями та ученицями пізнавальних завдань, інтерактивних вправ, проведення дидактичних ігор; • колективні обговорення (дискусія) за темами: «Чи відповідав адміністративний устрій українських земель у складі Російської імперії історико-географічним регіонам України?», «Що зумовило відмінності в розвитку Півдня України?», «Що дало поштовх українському національному відродженню?», «Чому Тарас Шевченко став символом українського національного руху?»; • виконання письмових робіт (написання коротких есе); • перегляд тематичних навчальних, документальних фільмів і відеоматеріалів, презентацій. <p>Індивідуальна робота:</p>

<p>Левицького, Володимира Боровиковського, Івана Мартоса;</p> <ul style="list-style-type: none"> • розповідає про українські ополченські полки в російській армії та населення українських земель на боці імператора Наполеона I в легіоні Яна Домбровського; становище жінки в українському суспільстві кінця XVIII — першої половини XIX ст.; • описує соціальний та етнічний склад населення, сімейне й повсякденне життя населення українських міст і сіл кінця XVIII — першої половини XIX ст.; систему освіти; • пояснює особливості адміністративно-територіального устрою українських земель у складі Російської імперії, господарського життя та поширення ринкових відносин на Півдні України; • впізнає пам'ятки української культури кінця XVIII — першої половини XIX ст.; визначає мистецькі стилі; • пояснює особливості чумацького промислу, розвитку Півдня України; зміст першого етапу національного відродження; наслідки Польського національного повстання 1830—1831 рр. для українських земель; • співвідносить адміністративний устрій українських земель у складі Російської імперії з історико-географічними регіонами України; • позначає на карті основні адміністративні одиниці, події на теренах України, пов'язані з війнами Російської імперії, Польським національним повстанням тощо; використовує інформацію з історичних і географічних карт, іншого умовно-графічного матеріалу для опису та 	<p>відносини. Кріпацтво. Дворянські маєтки. Соціальні протести.</p> <p>Міста та містобудування. Класицизм.</p> <p>Початок промислового перевороту. Поширення ринкових відносин. Торгівля і чумацький промисел. Зміни в розвитку Півдня України. Одеса.</p> <p>Національне відродження. Основні етапи.</p> <p>Романтизм. «Енеїда». Заходи українського дворянства щодо відновлення автономії України. «Історія Русів». Слобожанське відродження. Відкриття Харківського університету.</p> <p>Формування українського професійного театру. Зародження української науки. Етнографічні та історичні дослідження. Українська література, музика, образотворче мистецтво. Маєток Тарнавських (Качанівка). Тарас Шевченко. «Кобзар». Кирило-Мефодіївське братство.</p> <p>Масонські ложі. Декабристський рух в Україні. Листопадове повстання/Польське національне повстання 1830—1831 рр.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • виконання вправ на визначення причин, приводу, змісту, результатів і наслідків історичної події, явища або процесу; • розрізнення фактів і суджень у запропонованому тексті/уривку з історичного джерела; • виконання вправ із добору інформації за заданими критеріями за допомогою визначених пошукових систем; • визначення ключових історичних пам'яток, складання їхнього опису за зображенням, визначення стилю; • самостійне складання завдань: система запитань, кросворди; • поповнення словникового запасу відповідними поняттями й термінами (термінологічні диктанти); • складання хронологічних, синхроністичних таблиць, змістових таблиць, ментальних карт, «асоціативних кущів», структурно-логічних схем тощо. <p>Групова робота (у складі пар та/або малих груп):</p> <ul style="list-style-type: none"> • виконання дидактичних вправ з орієнтування в історичному часі та просторі, опанування нових понять і термінів; • спільне виконання завдань у межах дослідницької діяльності (робота з текстовими й візуальними джерелами, хронологічними та синхроністичними таблицями, контурними картами); • робота з додатковими джерелами: <ul style="list-style-type: none"> – підготовка повідомлень/презентацій за темою (на вибір): «Українці у війнах Російської імперії першої половини XIX ст.», «Початок українського національного відродження», «Промисловий
--	--	---

<p>характеристики цих подій, явищ, процесів;</p> <ul style="list-style-type: none"> • розуміє, пояснює та застосовує поняття й терміни: «губернія», «повіт», «самодержавство», «воєнні поселення», «промисловий переворот», «чумаки», «дворянський масток», «єврейські містечка (штетли)», «порто-франко», «автономісти», «романтизм», «класицизм», «масони», «зросійщення», «професійний театр», «національне відродження», «декабристи»; • дає характеристику історичним персоналіям (Іван Котляревський, Тарас Шевченко, Микола Костомаров, Пантелеймон Куліш, Петро Гулак-Артемівський, Василь Каразін, Григорій Квітка-Осноров'яненко, Євген Гребінка, Микола Гоголь, Михайло Максимович, Михайло Остроградський, Йосип Витвицький) із використанням інформації з різних джерел, зокрема, відео- та аудіоматеріалів, матеріалів музейних експозицій; • формулює власні судження про вчинки історичних осіб; • встановлює передумови, причини та наслідки національного відродження першої половини XIX ст.; • характеризує діяльність Кирило-Мефодіївського братства та ідеї всеслов'янської республіки-федерації; • виявляє регіональні особливості розвитку українських земель наприкінці XVIII — у першій половині XIX ст.; • аналізує зміст програмових документів декабристів та Кирило-Мефодіївського братства щодо бачення майбутнього українських земель; • визначає місце України у війнах Російської імперії з Французькою і Османською імперіями; 	<p>Посилення процесів зросійщення на Правобережжі. «Теорія офіційної народності». Відкриття Київського університету. Ліквідація греко-католицької церкви на Правобережжі. Інвентарна реформа</p>	<p>переворот на українських землях», «Українське село першої половини XIX ст. Повсякденне життя», «Стосунки в сім'ї, становище жінки-кріпачки», «Чумацький промисел», «Місто Броди — центр торгівлі на західноукраїнських землях», «Михайло Щепкін та Карпо Соленик: становлення професійного театру» тощо;</p> <ul style="list-style-type: none"> – добір експонатів для віртуального музею «Українське село (місто) першої половини XIX ст.»; – укладання екскурсійного/туристичного маршруту: «Одеса», «Качанівка» тощо; – мінідослідження «Програмові документи декабристів», «Кирило-Мефодіївське братство», «Листопадове повстання та його наслідки для України», «Євеліна (Єва) Ганська, Софія Потоцька, Олександра Браницька — відомі жінки першої половини XIX ст.», «Вікентій Беретті — архітектор класицизму». <p>Диференціація:</p> <ul style="list-style-type: none"> • вправи різного рівня складності з визначення історичної постаті, аналізу історичного джерела; пошук та розрізнення первинних і вторинних джерел на задану тему; • розрізнення фактів і суджень у запропонованому науково-популярному тексті; • створення повідомлення для соціальної мережі на обрану історичну тематику; • створення образу (словесного, візуального) обраної історичної події, явища; • вправи для роботи з історичною (контурною) картою
---	--	---

<ul style="list-style-type: none"> • формулює історичне значення діяльності Кирило-Мефодіївського братства на державотворчі процеси України; • висловлює власну думку щодо тези, що Тарас Шевченко став символом українського національного руху 		
Практична робота		
Узагальнення і контроль за розділом		
Розділ II. Українські землі у складі Австрійської імперії наприкінці XVIII — у першій половині XIX ст.		
<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • називає дати виходу «Русалки Дністрової», «Зорі Галицької», діяльності Головної руської ради, скасування панщини; визначає хронологічні межі діяльності «Руської трійці», подій «Весни народів» на західноукраїнських землях; установлює послідовність ключових подій, синхронізує події в різних регіонах світу; • наводить приклади змін в українському суспільстві, зумовлених початком національного відродження та впливом «Весни народів», та неперервності в історії суспільства, пояснює цю взаємодію; • розкриває зміст діяльності «Руської трійці» та першої політичної організації українців — Головної руської ради та її національної програми; • описує соціальний та етнічний склад населення, сімейне й повсякденне життя населення міст і сіл Галичини кінця XVIII — першої половини XIX ст., систему освіти, перший досвід парламентської діяльності українських депутатів, аграрні зміни на українських землях у 	<p>Адміністративно-територіальний устрій земель. Соціальний і національний склад населення. Міжнаціональні відносини. Політика уряду.</p> <p>Аграрні відносини. Панщина. Соціальні протести. Повсякденне життя. Стосунки в сім'ї. Становище жінки. Система освіти.</p> <p>Міста і міське життя. Національні громади (громадське й культурне життя). Торгівля. Початок промислового перевороту.</p> <p>Початок національного відродження. Роль греко-католицької церкви. Будителі (наукова і громадська діяльність). Розвиток системи освіти. Дискусія щодо абетки (кирилиця чи латиниця). Товариство галицьких</p>	<p>Фронтальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • пояснення вчителя/вчительки; • бесіда вчителя/вчительки з класом; • виконання учнями та ученицями дидактичних і пізнавальних завдань, інтерактивних вправ; • колективні обговорення (дискусія) за темами: «Греко-католицька церква та українське національне відродження», «Революційний зміст “Русалки Дністрової”», «Здобутки “Весни народів” на західноукраїнських землях», «Спільне й відмінне в розвитку Східної Галичини, Північної Буковини та Закарпаття»; • виконання письмових робіт (узагальнення матеріалу, написання коротких есе); • перегляд тематичних навчальних та документальних фільмів і відеоматеріалів, презентацій, розвідок. <p>Індивідуальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • виконання вправ на визначення причин, приводу, результатів і наслідків історичної події, явища або процесу; • розрізнення фактів і суджень у запропонованому

<p>складі Австрійської імперії наприкінці XVIII — у першій половині XIX ст.;</p> <ul style="list-style-type: none"> • вирізняє відмінності адміністративно-територіального устрою західноукраїнських земель; регіональну специфіку повсякденного сільського і міського життя; пояснює імперський характер цього поділу, регіональну специфіку повсякденного сільського й міського життя, революційний зміст «Русалки Дністрової»; • пояснює на прикладах відмінності національного відродження на західноукраїнських землях; особливості адміністративно-територіального устрою західноукраїнських земель у складі Австрійської імперії, господарського життя та поширення ринкових відносин; • наголошує на ролі греко-католицького духовенства в житті західноукраїнського суспільства, особливостях українського руху на Закарпатті та Буковині; • позначає на карті основні адміністративні одиниці українських земель у складі Австрійської імперії; використовує інформацію з історичних і географічних карт, іншого умовно-графічного матеріалу для опису та характеристики цих подій, явищ, процесів; • розуміє, пояснює та застосовує поняття й терміни: «будителі», «холерні бунти», «Весна народів»; • дає характеристику історичним персоналіям (Андрій Бачинський, Іван Могильницький, Маркіян Шашкевич, Іван Вагилевич, Яків Головацький, Лук'ян Кобилиця, Олександр Духнович, Михайло Вербицький, Лука 	<p>греко-католицьких священників. «Руська трійця». «Русалка Дністровая».</p> <p>«Весна народів» на західноукраїнських землях. Головна руська рада. «Зоря Галицька». Перший досвід українців у парламентській діяльності. Скасування панщини</p>	<p>тексті/уривку з історичного джерела;</p> <ul style="list-style-type: none"> • добір інформації за заданими критеріями за допомогою визначених алгоритмів або пошукових систем для виконання практичних робіт, підготовки презентацій; • наведення прикладів ключових історичних пам'яток, складання їхнього опису за зображенням; • формулювання тестових завдань, окремих запитань, опитувальників тощо; • застосування нових понять і термінів для підготовки усних виступів; • складання хронологічних таблиць, ментальних карт, «асоціативних кущів» тощо. <p>Групова робота (у складі пар та/або малих груп):</p> <ul style="list-style-type: none"> • виконання дидактичних вправ з орієнтування в історичному часі та просторі; • виконання завдань у межах дослідницької діяльності (робота з текстовими й візуальними джерелами, хронологічними та синхроністичними таблицями, контурними картами); • робота з додатковими джерелами: <ul style="list-style-type: none"> – підготовка повідомлень/презентацій за темою (на вибір): «Село і місто Галичини початку XIX ст.: повсякденне життя», «Руська трійця», «Будителі Закарпаття» тощо; – добір експонатів для віртуального музею «“Весна народів” на західноукраїнських землях»; – укладання галереї діячів початку українського національного відродження на західноукраїнських землях (зображення, короткий зміст діяльності); – порівняльне мінідослідження «“Руська трійця” і Кирило-Мефодіївське братство», «“Русалка
---	---	---

<p>Долинський) із використанням інформації з різних джерел, зокрема, відео- та аудіоматеріалів, матеріалів музейних експозицій; формулює власні судження про вчинки історичних осіб;</p> <ul style="list-style-type: none"> • встановлює передумови, причини та наслідки національного відродження на українських землях у складі Австрійської імперії наприкінці XVIII — у першій половині XIX ст.; • виявляє спільне й відмінне в розвитку Східної Галичини, Північної Буковини та Закарпаття; • оцінює здобутки «Весни народів» на західноукраїнських землях; • висловлює власну думку щодо ролі греко-католицької церкви в національному відродженні першої половини XIX ст. на українських землях у складі Австрійської імперії 		<p>Дністровя” і “Кобзар”» тощо.</p> <p>Диференціація:</p> <ul style="list-style-type: none"> • підготовка інтерактивних робочих листів; • створення образу (словесного, візуального) обраної історичної події, явища; • вправи для роботи з історичною (контурною) картою різного рівня складності з проявами історичного мислення
<p>Практична робота</p>		
<p>Узагальнення і контроль за розділом</p>		
<p>Розділ III. Українські землі у складі Російської імперії в другій половині XIX ст.</p>		
<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • називає дати виходу журналів «Основа», «Громада», видання Валуєвського циркуляра та Емського указу, заснування Театру корифеїв; визначає хронологічні межі: Кримської війни, реформ 60—70-х рр. XIX ст., громадівського руху, Польського повстання (січневого), діяльності Південно-Західного відділу Російського географічного товариства; установлює послідовність ключових подій, синхронізує події на українських землях із подіями в різних регіонах світу; • називає лідерів громадівського руху, 	<p>Східна (Кримська) війна 1853—1856 рр. Українці у війні. Реформи 60—70-х рр. XIX ст. Село на шляху модернізації. Залізничне будівництво. Урбанізація. Індустріалізація окремих регіонів. Роль іноземного капіталу.</p> <p>Зміни в соціальній структурі населення. Українські підприємці. Становлення української інтелігенції. Зміни в поглядах на становище жінки. Меценатство.</p>	<p>Фронтальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розповідь та пояснення вчителя/вчительки; • бесіда вчителя/вчительки з класом; • одночасне виконання учнями та ученицями пізнавальних завдань; • колективні обговорення (дискусія) за темами: «Український вимір Кримської війни», «Реформи 60—70-х рр. XIX ст. і доля українського селянства», «Громадівський рух та урядові заборони», «Особливості індустріалізації окремих регіонів українських земель», «Зміни в повсякденному житті під впливом процесів модернізації»;

<p>кримськотатарського відродження;</p> <ul style="list-style-type: none"> • описує основні напрями діяльності хлопоманів, громадівців, Південно-Західного відділу Російського географічного товариства, «Братства (братерства) тарасівців»; • з'ясовує та пояснює сутність реформ 60—70-х рр. XIX ст. та їхній вплив на долю українських міст і сіл; • описує зміни в соціальній структурі населення та поглядах на становище жінки, процес становлення української інтелігенції; зміни вигляду міст; • розповідає про модернізацію системи освіти, жіночу освіту, розвиток науки та мистецтва, діяльність Театру корифеїв, меценатство; • виокремлює основні політичні та соціально-економічні зміни періоду; теми і сюжети творчості Миколи Пимоненка, Сергія Васильківського, Миколи Мурашка та інших; • пояснює переваги ринкової економіки та важливість чесної конкуренції для розвитку суспільства на основі аналізу економічних процесів другої половини XIX ст.; причини антисемейських погромів 1881—1884 рр.; наслідки Польського повстання 1863—1864 рр. для поляків та українців; • розпізнає та визначає належність культурно-історичних пам'яток до мистецького стилю; • позначає на карті події Кримської війни на теренах України, першу залізницю, регіони виробництва цукру, регіони, що зазнали швидкої індустріалізації; використовує інформацію з історичних і географічних карт, іншого умовно- 	<p>Зміна вигляду міст. Розбудова міської інфраструктури: вокзали, криті ринки, театри, заклади освіти та охорони здоров'я, парки, водогони, електрифікація, транспорт (потяги, трамваї), телеграф, телефон.</p> <p>Модернізація системи освіти. Новоросійський (Одеський) університет. Розбудова закладів технічного профілю. Жіноча освіта. Розвиток наукових досліджень. Українські вчені й винахідники.</p> <p>Хлопомани та початок громадівського руху. Журнал «Основа». Київська громада. Недільні школи. Переклад українською Святого Письма. Польське повстання 1863—1864 рр. і його наслідки для поляків та українців.</p> <p>Валуєвський циркуляр. Південно-Західний відділ Російського географічного товариства. Емський указ.</p> <p>Стара Київська громада. Журнали «Громада» і «Киевская старина». Театр корифеїв. Молоді громади. «Братство (братерство) тарасівців». Загальна українська безпартійна організація.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • виконання письмових робіт (написання коротких есе); • дидактичні та інтерактивні ігри; • перегляд навчальних, документальних фільмів, тематичних передач, презентацій, 3D-моделей. <p>Індивідуальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • виконання вправ на визначення причин, приводу, результатів і наслідків історичної події, явища або процесу; • розрізнення фактів і суджень у запропонованому тексті/уривку з історичного джерела; визначення за історичними джерелами періоду, епохи; • підготовка короткого повідомлення на задану вчителем/вчителькою тему; • наведення прикладів ключових історичних пам'яток, складання їхнього опису за зображенням; • поповнення словникового запасу відповідними поняттями й термінами шляхом опрацювання науково-популярних текстів, тематичних передач, документальних фільмів; • складання хронологічних таблиць, ментальних карт, «асоціативних кушів», кросвордів тощо. • оцінювання якості виконання роботи за допомогою рефлексії та конструктивного зворотного зв'язку. <p>Групова робота (у складі пар та/або малих груп):</p> <ul style="list-style-type: none"> • взаємодія учнів та учениць під час роботи з історичними джерелами або добору джерел для опису історичних подій, явищ і процесів; • вправа на визначення моральних пріоритетів та формування демократичних цінностей;
--	--	--

<p>графічного матеріалу для опису та характеристики цих подій, явищ, процесів;</p> <ul style="list-style-type: none"> • розуміє, пояснює та застосовує поняття й терміни: «Київська козаччина», «земство», «тимчасовозобов'язані селяни», «хлопомани», «громадівці», «страйк», «емансипація», «меценат», «реалізм», «секуляризація», «погром»; • дає характеристику історичним персоналіям (Володимир Антонович, Михайло Драгоманов, Олександр Кониський, Борис Грінченко, Микола Міхновський, Євген Чикаленко, Ісмаїл Гаспринський, Микола Бекетов, Ілля Мечников, Іван Пулюй та інші) із використанням інформації з різних джерел, зокрема, відео- та аудіоматеріалів, матеріалів музейних експозицій; • формулює власні судження про вчинки історичних осіб; • характеризує громадсько-політичне та культурне життя єврейського населення, кримськотатарського національного відродження; • аналізує зміст і характеризує основні ідеї громадівського руху щодо бачення подальшої долі України; • визначає та характеризує наслідки реформ 60—70-х рр. XIX ст., Валуєвського циркуляра та Емського указу щодо розвитку українського руху; • порівнює причини й наслідки селянської реформи 1861 р. та аграрної реформи в Австрійській імперії; • формулює історичну роль громадівського руху; причини початку кримськотатарського відродження, політизації українського руху; • висловлює власну думку щодо еволюції 	<p>Кримськотатарське національне відродження. Антиєврейські погроми.</p> <p>Українська література та мистецтво. Реалізм. Нові види мистецтва (фотографія і кінематограф).</p> <p>Церковне життя. Секуляризація світського життя</p>	<ul style="list-style-type: none"> • робота з додатковими джерелами: <ul style="list-style-type: none"> – підготовка повідомлень/презентацій про видатних постатей періоду; – добір експонатів для віртуального музею (на вибір): «Кримська війна та Україна», «Цукрова промисловість України XIX ст.», «Українські меценати (на прикладі родин Терещенків, Ханенків та інших)», «Український театр і його видатні представники: Марко Кропивницький, брати Тобілевичі (Іван Карпенко-Карий, Микола Садовський, Панас Саксаганський), Михайло Старицький, Марія Заньковецька», «Реалізм українського мистецтва та літератури», «Українські вчені й винахідники другої половини XIX ст.», «Євреї на українських землях у другій половині XIX ст.» тощо; – порівняльне мінідослідження «Селянська реформа 1861 р. та аграрна реформа в Австрійській імперії 1848—1851 рр.». <p>Диференціація:</p> <ul style="list-style-type: none"> • вправи різного рівня складності з визначення історичної постаті, аналізу історичного джерела; пошук та розрізнення первинних і вторинних джерел на задану тему; • розрізнення фактів і суджень у запропонованому науково-популярному тексті; • створення повідомлення для соціальної мережі на обрану історичну тематику; • створення образу (словесного, візуального) обраної історичної події; • вправи для роботи з історичною (контурною) картою, порівняння інформації з різних карт, визначення її повноти та достовірності;
---	---	--

поглядів українських діячів щодо подальшої долі України		<ul style="list-style-type: none"> • створення рекламного продукту на основі історичного краєзнавчого матеріалу
Практична робота		
Узагальнення і контроль за розділом		
Розділ IV. Українські землі у складі Австро-Угорщини в другій половині XIX ст.		
<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • називає дати: утворення Австро-Угорщини, початок діяльності Галицького сейму, утворення товариства «Просвіта», відкриття Чернівецького університету, заснування Товариства імені Тараса Шевченка, Русько-української радикальної партії, Української національно-демократичної партії; вказує хронологічні межі формування народовського напрямку в українському русі, реалізації політики «нової ери», першої хвилі масової трудової еміграції; установлює послідовність ключових подій, синхронізує події на українських землях із подіями в різних регіонах світу; • виокремлює основні політичні та соціально-економічні зміни, регіональні особливості, що зумовлені процесами модернізації; • описує зміни в повсякденному житті села й міста; протиборство москвофілів і народовців; зародження українського феміністичного руху в Галичині; • з'ясовує та пояснює суть політики “нової ери”, процесу перетворення Галичини на “Український П’ємонт”; негативні й позитивні наслідки трудової еміграції; • вказує на особливості боротьби між українським і польським рухами в Галичині, 	<p>Модернізаційні процеси. Зміни у становищі селянства. Боротьба за сервітути. «Верховинська акція». Залізничне будівництво. Нафтова промисловість Дрогобиччини. Зародження кооперативного руху. Трудова еміграція.</p> <p>Зміни в повсякденному житті села й міста. Зародження феміністичного руху.</p> <p>Розбудова системи освіти. Львівський і Чернівецький університети. Українські гімназії.</p> <p>Конституційні реформи. Перетворення Австрійської імперії на Австро-Угорську.</p> <p>Українсько-польське суперництво в Галичині. Національно-політичні й культурні течії в українському русі: русофіли (москвофіли) і народовці, суперництво між ними. «Руська бесіда». Товариство «Просвіта».</p>	<p>Фронтальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розповідь та пояснення вчителя/вчительки, бесіда з класом; • виконання пізнавальних завдань, інтерактивних вправ; • колективні обговорення (дискусія) за темами: «Які наслідки для західноукраїнських земель мало залізничне будівництво?», «Чи вирішувала трудова еміграція соціально-економічні проблеми західноукраїнських земель?», «Як народовці й москвофіли домагалися підтримки населення?»; • виконання письмових робіт (написання коротких есе); • перегляд тематичних, документальних навчальних фільмів і відеоматеріалів, тематичних передач, презентацій, 3D-моделей. <p>Індивідуальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • виконання вправ на визначення причин, приводу, результатів і наслідків історичної події, явища або процесу; • розрізнення фактів і суджень у запропонованому тексті/уривку з історичного джерела; • виконання вправ із добору інформації за заданими критеріями за допомогою визначених пошукових систем; • стильовий аналіз історичних пам’яток, складання

<p>відносин українського руху з єврейським;</p> <ul style="list-style-type: none"> • описує напрями діяльності народовців, москвофілів, радикалів, перших українських політичних партій у Галичині, товариства «Просвіта», Товариства імені Тараса Шевченка; українського представництва в Галицькому сеймі та австрійському парламенті у Відні; • пояснює поширення кооперативів, появу масової трудової еміграції; визначає та описує напрями трудової еміграції українців, роль і місце українських регіонів у господарському житті Австро-Угорської імперії; оцінює рівень розвитку регіону, поступову втрату впливу москвофілів на політичні процеси; • позначає на карті українські землі, які входили до складу Австро-Угорщини, напрями трудової еміграції українців, промислові, культурні та релігійні центри; використовує інформацію з історичних і географічних карт, іншого умовно-графічного матеріалу для опису та характеристики цих подій, явищ, процесів; • розуміє, пояснює та застосовує поняття й терміни: «народовці», «нова ера», «радикали», «русофіли», «москвофіли», «український П'ємонт», «трудова еміграція», «кооперативний рух», «сервітути», «фемінізм»; • дає характеристику історичним персоналіям (Олександр Барвінський, Юліан Бачинський, Юліан Романчук, Михайло Грушевський, Іван Франко, Іван Боберський, Наталя Кобринська, Іван Воробкевич, Юрій Федькович, Лесь Мартович та інші) із використанням інформації з різних джерел, зокрема, відео- та аудіоматеріалів, матеріалів музейних експозицій; формулює 	<p>Налагодження контактів Київської громади з галицькими народовцями. Зародження ідеї «соборної України».</p> <p>Радикальний рух у Галичині. Народовська політика «нової ери». Українське представництво в Галицькому сеймі та австрійському парламенті у Відні.</p> <p>Наукове товариство імені Тараса Шевченка. Розгортання українознавчих наукових досліджень.</p> <p>Утворення українських політичних партій, розбудова організацій культурно-освітнього й військово-спортивного спрямування. Перетворення Галичини на «Український П'ємонт».</p> <p>Українська література та мистецтво. Регіональні особливості. Вплив європейських культурних центрів</p>	<p>їхнього опису;</p> <ul style="list-style-type: none"> • поповнення словникового запасу відповідними поняттями й термінами; • складання хронологічних таблиць, ментальних карт, «асоціативних кушів» тощо. • оцінювання якості виконання роботи за допомогою рефлексії та конструктивного зворотного зв'язку. <p>Групова робота (у складі пар та/або малих груп):</p> <ul style="list-style-type: none"> • виконання дидактичних вправ з орієнтування в історичному часі та просторі; • виконання завдань у межах дослідницької діяльності (робота з текстовими й візуальними джерелами, хронологічними та синхроністичними таблицями, контурними картами); • робота з додатковими джерелами: <ul style="list-style-type: none"> – підготовка повідомлень/презентацій за темою (на вибір): «Зародження кооперативного руху в Галичині», «Верховинська акція», «Михайло Грушевський. Наукове товариство імені Тараса Шевченка» тощо; – добір експонатів для віртуального музею «Повсякдення. Друга половина XIX ст.», «Перша хвиля трудової еміграції українців», «Український феміністичний рух у Галичині»; – укладання екскурсійного/туристичного маршруту (на вибір): «Львів/Чернівці/Ужгород наприкінці XIX ст.», «Нафтові промисли Галичини», «Видобуток солі в Галичині та на Закарпатті» тощо. <p>Диференціація:</p> <ul style="list-style-type: none"> • вправи різного рівня складності з визначення історичної постаті, аналізу історичного джерела;
---	---	---

<p>власні судження про вчинки історичних осіб;</p> <ul style="list-style-type: none"> • характеризує процес децентралізації Австро-Угорщини та його вплив на розвиток українського руху, • аналізує українське питання в контексті політики австрійської влади; • оцінює роль конституційно-парламентської системи в розвитку та зміцненні національних рухів народів Австро-Угорської імперії, зокрема, українців; • порівнює та з'ясовує спільне й відмінне в соціально-економічному розвитку українських земель у складі Російської імперії та Австро-Угорщини в другій половині XIX ст.; • визначає причини та наслідки виникнення радикального руху; • формулює історичне значення перетворення Галичини на «Український П'ємонт»; • висловлює власну думку щодо здобутків українського руху на західноукраїнських землях 		<p>пошук та розрізнення первинних і вторинних джерел на задану тему;</p> <ul style="list-style-type: none"> • розрізнення фактів і суджень у запропонованому науково-популярному тексті; • створення повідомлення для соціальної мережі на обрану історичну тематику; • створення образу (словесного, візуального) обраної історичної події; • вправи для роботи з історичною (контурною) картою, порівняння інформації з різних карт, визначення її повноти та достовірності; • створення рекламного продукту на основі краєзнавчого матеріалу
Практична робота		
Узагальнення і контроль за розділом		
Розділ V. Українські землі на початку XX ст.		
<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • називає дати заснування Революційної української партії, газети «Хлібороб», масштабних єврейських погромів, виникнення «Просвіт» у Наддніпрянській Україні, створення Товариства українських поступовців; обрання митрополитом Української греко-католицької церкви Андрея Шептицького, утворення 	<p>Економічна криза 1900—1903 рр. Монополізація промисловості. Іноземний капітал. Чинники стрімкого економічного зростання окремих регіонів українських земель.</p> <p>Село на шляху модернізації. Повсякдення. Кооперативний рух.</p>	<p>Фронтальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розповідь та пояснення вчителя/вчительки; • бесіда вчителя/вчительки з класом; • одночасне виконання учнями та ученицями пізнавальних завдань; • колективні обговорення (дискусія) за темами: «Столипінська реформа та доля українського селянства», «Українські партії між національною і

<p>товариств «Сокіл», «Січ», “Пласт”, проведення селянського страйку в Галичині, запровадження загального виборчого права для чоловіків в Австро-Угорщині; визначає хронологічні межі діяльності Української думської громади, столипінських реформ, справи «Бейліса»; установлює послідовність ключових подій, синхронізує події на українських землях із подіями в різних регіонах світу;</p> <ul style="list-style-type: none"> • називає лідерів українських політичних партій; відомих меценатів початку ХХ ст, (Ханенки, Терещенки та інші); твори мистецтва Олександра Мурашко, Івана Труша, Василя Кричевського, Казимира Малевича та інших; літературні твори Михайла Коцюбинського, Лесі Українки, Василя Стефаника, Ольги Кобилянської та інших; архітектурні споруди, збудовані за проєктами Владислава Городецького; музичні твори Миколи Лисенка; українських вчених і винахідників початку ХХ ст.: • розповідає про розвиток науки та мистецтва; педагогіки (Софія Русова, Христина Алчевська); події першої російської революції 1905—1907 рр. на теренах України (рідного краю); • описує основні напрями діяльності українських політичних партій, Української думської громади, «Просвіт»; повсякденне життя українців зазначеного періоду; релігійне життя на західноукраїнських землях на початку ХХ ст.; • описує зміни в соціальній структурі населення та поглядах на становище жінки, процес становлення української інтелігенції; зміни вигляду міст на початку ХХ ст.; зміни в системі 	<p>Селянський страйк 1902 р. в Галичині.</p> <p>Бум міського будівництва. Розбудова інфраструктури та громадського простору. Меценатство.</p> <p>Політизація українського руху в Наддніпрянщині. Створення українських політичних партій, їхні відносини із загальноросійськими політичними партіями.</p> <p>Перша російська революція 1905—1907 рр. Активізація українського руху. Газета «Хлібороб». Українська думська громада. «Просвіти». Придушення революції.</p> <p>Розбудова інфраструктури національного життя в Галичині. Боротьба за реформу виборчої системи, український університет та адміністративний поділ Галичини на польську і українську частини, об’єднання західноукраїнських земель у єдиний «коронний край».</p> <p>Боротьба жінок за свої права. Український феміністичний рух.</p> <p>Українська греко-католицька церква</p>	<p>соціальною ідеями», «Індустріалізація українських земель: економічні і соціальні наслідки», «Зміни в повсякденному житті», «Що дала Галичині розбудова нафтових промислів?», «Негативні й позитивні наслідки трудової еміграції», «Чи стала Східна Галичина “Українським П’ємонтом”?»);</p> <ul style="list-style-type: none"> • виконання письмових робіт (написання коротких есе); • дидактичні та інтерактивні ігри; • перегляд навчальних, документальних фільмів, тематичних передач, презентацій, 3D-моделей. <p>Індивідуальна робота:</p> <ul style="list-style-type: none"> • виконання вправ на визначення причин, приводу, результатів і наслідків історичної події, явища або процесу; • розрізнення фактів і суджень у запропонованому тексті/уривку з історичного джерела; визначення за історичними джерелами періоду, епохи; • підготовка короткого повідомлення на задану вчителем/вчителькою тему; • наведення прикладів ключових історичних пам’яток, складання їхнього опису за зображенням; • поповнення словникового запасу відповідними поняттями й термінами шляхом опрацювання науково-популярних текстів, тематичних передач, документальних фільмів; • складання хронологічних таблиць, ментальних карт, «асоціативних куштів», кросвордів тощо. • оцінювання якості виконання роботи за допомогою рефлексії та конструктивного зворотного зв’язку. <p>Групова робота (у складі пар та/або малих груп):</p>
---	--	--

<p>освіти; відносини українських політичних партій із загальноросійськими політичними партіями;</p> <ul style="list-style-type: none"> • з'ясовує та пояснює сутність аграрної реформи Петра Столипіна та переселення на Схід, «справи Бейліса»; • виокремлює основні політичні та соціально-економічні зміни періоду; • пояснює причини політизації українського руху, антиєврейських погромів; • розпізнає та визначає належність культурно-історичних пам'яток до мистецького стилю; • позначає на карті регіони, що зазнали швидкої індустріалізації, події першої російської революції 1905—1907 рр., напрямки переселенських рухів, еміграції українців тощо; використовує інформацію з історичних і географічних карт, іншого умовно-графічного матеріалу для опису та характеристики цих подій, явищ, процесів; • розуміє, пояснює та застосовує поняття й терміни: «страйк», «монополія», «емансипація», «меценат», «хутір», «відруб», «чорносотенець», «погром», «сіонізм», «Сірий клин», «Зелений клин», «народне віче», «загальне виборче право», «модернізм», «авангардизм»; • дає характеристику історичним персоналіям (Микола Міхновський, Євген Чикаленко, Володимир Жаботинський, Андрей Шептицький, Ілля Шраг, Єфросинія Зарницька та інші), із використанням інформації з різних джерел, зокрема, відео- та аудіоматеріалів, матеріалів музейних експозицій; формулює власні судження про вчинки історичних осіб; 	<p>— від провідника до морального авторитету українського руху. Митрополит Андрей Шептицький. Унійна церква Закарпаття. Православна церква на Буковині й Закарпатті.</p> <p>Реакція. «Чорносотенці». Товариство українських поступовців. «Справа Бейліса». Сіонізм.</p> <p>Реформи Петра Столипіна. Переселенські рухи.</p> <p>Зміни в системі освіти. Розвиток наукових досліджень. Українські вчені й винахідники.</p> <p>Українська література та мистецтво. Український модерн і ранній модернізм (авангардизм).</p> <p>Рідний край у Модерну добу</p>	<ul style="list-style-type: none"> • взаємодія учнів та учениць під час роботи з історичними джерелами або добору джерел для опису історичних подій, явищ і процесів; • вправа на визначення моральних пріоритетів та формування демократичних цінностей; • робота з додатковими джерелами: <ul style="list-style-type: none"> – підготовка повідомлень/презентацій про видатні постаті періоду; – добір експонатів для віртуального музею (на вибір): «Українське підприємництво. Цукрова промисловість України на початку ХХ ст.», «Українські меценати», «Богдан і Варвара Ханенки», «Кооперативний рух на західноукраїнських землях наприкінці ХІХ — на початку ХХ ст.», «“Сокіл”, “Січ”, “Пласт” — розбудова інфраструктури національного життя», «Український архітектурний модерн», «Український ранній модернізм (авангардизм) кінця ХІХ — початку ХХ ст.», «Українські вчені й винахідники початку ХХ ст.», «Фотографії України, українців та українок початку ХХ ст.», «Євреї на українських землях на початку ХХ ст.», «Київ на початку ХХ ст.» тощо; – порівняльне мінідослідження «Селянська реформа 1861 р. та аграрна реформа Петра Столипіна», «Переселенський рух на схід і трудова еміграція за океан», «“Просвіта” на західноукраїнських землях і в Наддніпрянській Україні». <p>Диференціація:</p> <ul style="list-style-type: none"> • вправи різного рівня складності з визначення історичної постаті, аналізу історичного джерела; пошук та розрізнення первинних і вторинних джерел на задану тему;
---	--	--

<ul style="list-style-type: none"> • характеризує громадсько-політичне та культурне життя єврейського населення, кримських татар та інших народів; • аналізує зміст і характеризує основні ідеї програмових документів українських партій щодо бачення подальшої долі України; • визначає та характеризує наслідки реформ Петра Столипіна; першої російської революції для розвитку українського руху; перетворення Галичини на «Український П'ємонт»; • порівнює причини й наслідки селянської реформи 1861 р. та аграрної реформи Петра Столипіна; • формулює історичне значення здобутків українського руху на початку ХХ ст.; • висловлює власну думку щодо еволюції в поглядах українських громадських і політичних діячів про подальшу долю України 		<ul style="list-style-type: none"> • розрізнення фактів і суджень у запропонованому науково-популярному тексті; • створення повідомлення для соціальної мережі на обрану історичну тематику; • створення образу (словесного, візуального) обраної історичної події; • вправи для роботи з історичною (контурною) картою, порівняння інформації з різних карт, визначення її повноти та достовірності; • створення рекламного продукту на основі історичного краєзнавчого матеріалу
Практична робота		
Узагальнення і контроль за розділом		
Узагальнення за рік		

ПРИКІНЦЕВА ЧАСТИНА

Оцінювання навчальних результатів учнів та учениць із курсу «Історія України»

Оцінювання — це процес установа рівня навчальних досягнень учнів та учениць в опануванні змісту предмета, умінь і навичок відповідно до вимог навчальних програм. У вивченні курсу оцінювання перш за все спрямоване не на перевірку рівня засвоєння матеріалу, а на вимірювання динаміки змін під час його опанування. Оцінювання спирається на очікувані результати, що закладені в програмі, відповідно до наскрізних умінь і ключових та предметних компетентностей.

У процесі опанування курсу використовуються поточне (формувальне) та підсумкове оцінювання.

Поточне (формувальне) оцінювання — система оцінювання, яке має на меті формування (або форматування) навчального процесу таким чином, щоб урахувалися навчальні потреби кожного учня/учениці для більш ефективного опанування необхідних знань, умінь і навичок для подальшого їх застосування.

Поточне (формувальне) оцінювання має певні складові: вироблення зрозумілих учням та ученицям цілей на певний період навчання; налагодження з учнями та ученицями конструктивного взаємозв'язку щодо досягнень визначених навчальних цілей; постійне коригування вчителем/вчителькою навчального процесу відповідно до результатів учнів та учениць.

Підсумкове оцінювання (оцінювання результатів навчання) — комплексне оцінювання результатів кожного учня/учениці за кількома параметрами з метою оцінити рівень засвоєння навчального матеріалу, набуття вмінь, ключових і предметних компетентностей та виставлення відповідних балів.

Рекомендуємо використовувати підсумкове оцінювання після завершення вивчення розділу, наприкінці семестру та навчального року. Під час підсумкового оцінювання можна використовувати різні форми, починаючи від самооцінювання або взаємооцінювання до багатобальної складної системи. Також доречно проводити оцінювання з використанням інтерактивних форм — дискусій, конференцій тощо.

Форми та види оцінювання, критерії мають бути відкритими й зрозумілими для учнів та учениць. Оцінювання має бути етапом, спрямованим на розвиток, а не тільки на контроль.

Створення закладом освіти навчальної програми з предмета

Відповідно до модельних навчальних програм учитель/вчителька або педагогічний колектив може розробити власну навчальну програму з урахуванням вимог Державного стандарту базової середньої освіти та цієї програми. Розроблена навчальна програма потребує затвердження педагогічною радою закладу освіти, де вона буде впроваджуватися.